

ASP NEDİR?

ASP, Server-Side Tabanlı bir dildir. Yani Sunucu tarafında yorumlanır. Ve bu sayede kimse kaynak kodlarınıza ulaşamaz...

Bu şöyle oluyor: Siz URL hanesine adresi girdiğinizde, bana falanca dosyayı bul, çağır ve yorumla diye bir istemde bulunuyorsunuz. (Bu durumda siz Client-Side yani istemci oluyorsunuz.) Server'da (Sunucu) kendisinden icra etmesini istediğiniz dosyayı arar bulur ve eğer bulursa, bu dosyayı hemen "asp.dll" adlı bir programa iletir. asp.dll'de aldığı bu dosyayı hemen yorumlamaz. Önce serverda bulunan, belki sizin de gözünüze çarpmıştır, "Global.asa" adlı dosyanın çalışıp çalışmadığına bakar.

Global.asa ne mi diyeceksiniz. Global.asa'da diğer asp dosyaları gibi aslında düz bir text dosyasıdır ama farkı şudur. ASP dosyalarının çalışma kurallarını belirler. Bu dosyayı sonra tekrar ele alacağız. Özellikle Counter ve Active User Konusunda...

Asp.dll önce gelen dosyada hangi script dilinin kullanıldığına bakar. Ve buna göre kendini hazırlar. Nereden mi anlar. Belki dikkatinizi çekmiştir. ASP veya Java dosyalarında. ScriptLanguage diye bir satır. İşte buradan anlar. Asp.dll sonra bu derlediği bilgileri, tamamen asp kodlarından ayrılmış, temiz bir halde browser'a gönderir. Bizde böylece sadece HTML kodlarını görürüz. ASP yazmak için iki dil kullanabiliriz.

Visual Basic ve Java Script... Fakat şu anda dünyada en geçerli olanı Visual Basic'tir. İşin bir ilginç yanı da şudur. Normalde Netscape ASP Scriptini yorumlayamaz. Ama bizim kodlarımızda böyle bir korkumuz yoktur. Çünkü niye. Hatırlayın bakalım niye? Umarım çoğunuz püf noktasını anlamıştır. Çünkü "asp.dll" Browser'a VB kodlarından tamamen arındırılmış, yorumlanmış, tertemiz bir HTML sayfası gönderir. Ve böylece bizim de acaba netscape'i olanda çalışacak mı diye bir korkumuz kalmaz.

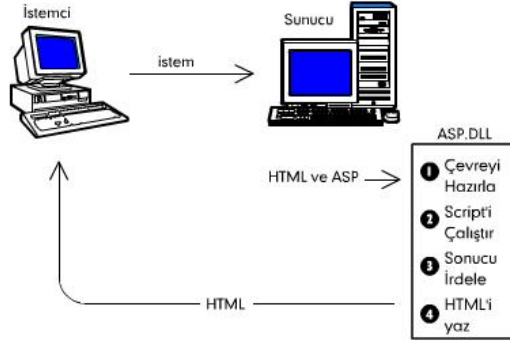
STATİK SAYFA NEDİR?

Statik sayfa onu oluşturan kişinin (webmaster) bu sayfanın içeriğini bitirdiği tamamladığı ve kullanıcıların bu sayfaya her uğradıklarında aynı içeriği gördüğü sayfalardır. İçeriklerinin değişmesi için yeniden tasarlanılmaları gereklidir. Bu zaman ve iş gücü kaybına yol açan bir etkidir.

DİNAMİK SAYFA NEDİR?

İçeriği tamamı ile önceden belirlenmiş bazı kriterlere bağlı olarak değişen sayfaları dinamik sayfalar olarak adlandırabiliriz. Bu değişiklik sayfanın aldığı bazı girdilere göre olabilir.

ASP SAYFALARININ ÇALIŞMA İLKEİ

Şimdi, ilk ASP'mizi çalıştırdığımıza göre, biraz teknikten söz edebiliriz. HTML'in ziyaretçinin bilgisayarında çalıştığını biliyorsunuz; istemci Browser, sizin URL hanesine adını yazdığınız HTML dosyasını yine adresteki sunucu Web Server'dan ister. Web Server da bu dosyayı bulur ve içinde kayıtlı resim ve diğer unsurlarla birlikte istek sahibine gönderir. Fakat kimi zaman Server'a bize sadece bir dosyayı göndermesini değil, fakat bu dosyanın içinde kayıtlı komutlar varsa onları icra etmesini de bildirebiliriz. Bunu yapmanın bir yolu CGI programlarıdır. Bir diğer yolu ise ASP'dir. Web Server, kendisinden bir ASP belgesi talep edildiğinde, kendi kendine "Dur bakalım! ASP istendiği zaman hemen alıp göndermek yok, önce bunu ASP.DLL programına gönderelim.. Ondan sonra işimize devam ederiz!" der.

ASP.DLL, kendisine bir .asp dosyasının geldiğini görünce, hemen ASP'lerin Anayasası olan **global.asa**'nın çalışıp çalışmadığına bakar. **global.asa**, tıpkı diğer ASP dosyaları gibi bir düz yazı dosyasıdır ve ASP programlarının çalışma koşullarını düzenleyen kuralları içerir. (Bu dosyayı sırası gelince ele alacağız.) Yukarıdaki örnekte gördüğümüz gibi ASP dosyası hem HTML kodları içerir, hem de içinde bir Script diliyle yazılmış kodlar vardır. ASP'ye "program" özelliği kazandıran bu Script dili ile yazılmış kodlardır. ASP.DLL, önce gelen .asp dosyasında hangi Script dilinin kullanıldığına bakar ve bunun için gerekli ortamı oluşturur; yani bu Script dilini yorumlayacak programı çalıştırır; bu program Script'i yorumlar ve icra edilecek komutları icra eder; ASP.DLL, icra edilen komutlar, işletim sisteminin yardımını istiyorsa (örneğin bir veritabanından veri çekmek gibi, veya dosya sistemine bir dosya açtırmak, yazdırmak, sildirmek gibi) bu yardımın edinilmesini de sağlar. Bütün bu işlerin sonunda sizin yazdığınız HTML kodlarına ek yapmak (örneğin bir tablonun içeriğini, çekilen verilerle doldurmak veya dosya sisteminden edinilen bir dosyanın içeriğini sayfaya aktarmak gibi) gerekiyorsa bu ekleri ASP.DLL yapar.

ASP.DLL, kendisine sevk edilen dosyayı satır satır okur ve önce dosyadaki ASP kodlarının gerektirdiği HTML değerlerini bulur; yani önce ASP icra edilir, gereği yerine getirilir. Sonra HTML bölümleri ile birleştirilip sonuçta sunucuya saf ve temiz bir HTML sayfası gönderilir. Bu sayfanın içinde bir satır bile ASP kodu bulunmaz. Eğer sayfanıza ziyaretçinin Browser'ında çalışması amacıyla Javascript veya VBScript kodları koydu iseniz, elbette bu kodlar HTML'in parçası olarak ziyaretçiye gidecektir. Fakat giden sayfada artık ASP'ye ilişkin hiç bir şey kalmamış olacaktır.

KİŞİSEL WEB SERVER KURULUMU (PWS , IIS)

ASP'nin Dili

ASP, bir teknolojidir. Kendi başına bir yazım kuralı yoktur. ASP tekniğini kullanabilmek için, ASP sayfasının talep edilmesi halinde ziyaretçiye gönderilmeden önce ASP.DLL'ye teslim edilmesi bu teknolojinin kullanılabilmesi için hemen hemen tek şarttır. Bunu, dosya uzantısını .asp yaparak sağlarız.

ASP.DLL ise, dünyada mevcut bütün Script dilleri ile verilecek komutları kabul edebilir. Sadece ASP.DLL'e sayfadaki kodların hangi dilde olduğunu söylemeniz gerekir. Bunu, ASP sayfasının birinci satırında yaparız. Örneğin ASP'ye VBScript dilini kullanmasını belirtmek için bu satırı şöyle yazarız:

```
<% @Language=VBScript %>
```

ASP sayfalarında genellikle VBScript, JavaScript ve JScript kullanılır. Ancak örneğin Perl dilinden türetilen PerlScript, PHP'den türetilen PHPScript de giderek ilgi çeken ASP dilleri arasına giriyor.

Bir ASP sayfası içinde farklı Script dilleri kullanılabilir.

Biz bu kitapçıkta örneklerimizi VBScript diliyle yazacağız.

YAZILIM KURALLARI

VBScript komutları, anahtar kelimeleri ve değişken adlarının büyük harf-küçük harf olması önemli değildir. Yani yukarıdaki ifadelerden birini şu biçimlerden birinde yazabilirdik; kodumuz yine de çalışırdı:

```
For fontBoyut = 1 To 7  
FOR FONTBOYUT = 1 TO 7  
for fontboyut = 1 to 7
```

Fakat... Bu demek değildir ki, VBScript ile kodlamanın kendi gelenekleri yok! VBScript'çiler genellikle komutların birinci harfini büyük yaparlar: For gibi. Değişken adlarında ise kendinize anlamlı gelen bir biçim tutturabilir ve öyle devam edebilirsiniz.

Eğer bir kod satırı çok uzun geliyor ve daha sonra anlaşılması imkansız derecede uzuyorsa, bu satırı alt çizgi (_) ile aşağı satırda devam ettirebilirsiniz. Örnek:

```
<%  
If degisken1 > 1 And _  
    degisken1 < 10 Then  
%>
```

DEĞİŞKENLER

İyi programcılık değişkenlerin önceden beyan edilmesini gerektirir. Bunu DIM komutuyla yaparız. DIM, Dimension (boyutlandır) kelimesinden kısaltılmıştır. Pek akıllıca görünmese de bu komut, bilgisayarın değişken yeri olarak bir bellek alanının boyutunu belirtmesini sağlar.

Değişkenlere verilecek isimlerin anlaşılır olması programın okunulurluğunu kolaylaştırır. Ayrıca değişken tanımlamaları ile ilgili bazı kurallar mevcuttur. Bu kurallar aşağıda verilmiştir:

1- Değişken ismi bir harf ile başlamalıdır

Ad1,Ad2 şeklinde değişken tanımı yapılabilir fakat 1Ad veya 2Ad kullanımı yanlıştır.

2-Değişken isminde boşluk bulunamaz. Bunun yerine alt çizgi karakteri kullanılabilir. Adi_Soyadi doğru bir kullanım fakat Adi Soyadi gibi arasında boşluk içeren değişken tanımı yapılamaz.

3-Değişkene verilecek isim Vbscript komutlarını içeremez
Dim bir değişken ismi olamaz.

4-Değişken ismi 255 karakterden fazlada olamaz.

```
<%  
DIM Gun, Ay, Ogrenci, Not  
Gun = "Pazartesi"  
Ay = "Ocak"  
Ogrenci = "Necip"  
Not = 5  
%>
```

Bir ASP sayfasının birinci satırı olarak

<% OPTION EXPLICIT %>

yazarsanız VBScript DIM komutuyla belirlenmemiş değişken kullanmanıza izin vermez; kullanırsanız hata verir ve durur. Bu ifadenin işinize çok yarayacağı bir diğer nokta, kodda değişken adını yazarken hata yapmanızı önlemektir. VBScript sizin hata yaptığınızı bilemeyeceği için yanlış kelimeyi yeni bir değişken sayacaktır. Değer atamadığınız bu yeni değişkeni kullandığınız yerlerde ya programınız hata verir, ya da kendisine doğru görünen işlemler yapar, fakat beklediğiniz sonucu elde edemezsiniz. **OPTION EXPLICIT**, yanlış yazdığınız değişkeni yeni değişken sayarak önceden tanımlanmamış değişken kullandığınızı düşünerek, duracaktır.

DİZİ DEĞİŞKENLERİ

VBScript'in kullanılmaya hazır bir çok fonksiyonu vardır; bunlardan biri olan Array ile, kolayca dizi değişken oluşturabiliriz. Diyelim ki, Gunler(7) dizi-değişkenini gün adları ile doldurarak oluşturmak istiyoruz:

```
<%  
Dim Gunler = Array ("Pazartesi" , "Salı" , "Çarşamba" ,  
"Perşembe" , "Cuma" , "Cumartesi" , "Pazar")  
%>
```

ile hem dizi-değişkeni oluşturabiliriz; hem de değerlerini atayabiliriz. Bu suretle oluşturduğumuz dizi değişkenin üyelerine daha sonra sıra numaraları ile atıfta bulunabilirsiniz. Örneğin:

```
<%=Gunler(6)%>
```

bize Pazar'ı verir. Neden? Çünkü hayatlarının büyük bölümünü penceresiz ortamlarda geçiren kişiler olan dil asarımcıları, sayı saymaya biz normal insanlar gibi 1'den değil 0'dan başlarlar; dolayısıyla Gunler dizi-değişkeni Gunler(0)'dan başlar!

REDİM :

Bazen elinizde eleman sayısı değişen bir data girdisi olabilir bu gibi durumlarda kullanılacak dizinin boyutuda değişken olabilir. Programınızın herhangi bir yerinde kullanılan bir diziye yeniden boyutlandırma ihtiyacı duyulursa Redim keyword ü kullanılabilir böylece programımızın çalışması esnasında dizimizi yeniden boyutlandırabiliriz. Ancak unutulmaması gereken bir nokta bir dizi yeniden boyutlandırıldığında içerdiği eski datalar dizi içerisinden atılır. Bir dizi içerisinde bulunan eski veriler kullanılmak isteniyorsa prereserve keywordu kullanılabilir.

ÇOK BOYUTLU DİZİLER

Bazı uygulamalarda matris yapısında dizi tanımlamalarına ihtiyaç duyulabilir. Böyle durumlarda çok boyutlu dizi tanımları kullanılabilir. Çok boyutlu dizi tanımları kullanılacak dizinin boyutları verilmek sureti ile gerçekleştirilebilir.

Dim myarray(3,3)

Şeklinde bir tanımlama 3 X 3 boyutlarında bir dizi oluşturur bu diziye atama yapılmak istenildiğinde ise:

```
myarray(0,0)="test"  
myarray(0,1)="deneme"  
myarray(0,2)="test2"  
myarray(1,0)="deneme2"  
myarray(1,1)="111-23-4"  
myarray(1,2)="Mustafa"
```

şeklinde atama yapılabilir

SABİT DEĞERLER

VBScript'te bir kere verdiğiniz değeri hiç değişmeyen unsurlar (**değişken** diyemezdik, değil mi?) vardır. Sabit değer, bütün ASP sayfası boyunca (hatta isterseniz, bütün site, yani Uygulama boyunca) değişmeden kalır. Bu değerleri **Const** (**constant**, sabit kelimesinden türetilme) komutuyla belirtiriz:

```
Const DolarDeger = 560780
Const SirketinAdi = "Web Tasarım ve Site Onarım A.Ş."
Const Slogan = "Siteler ve Kırık Kalpler Onarılır"
```

VERİ TİPLERİ

1- Byte

1 Baytlık işaretli tamsayı tipidir. 0 ile 255 arasında değer alabilir.

2-Integer

2 Baytlık işaretli tamsayı tipidir. -32.768 ile 32.767 arasında değer alabilir.

3-Long

4 Baytlık işaretli tamsayı tipidir. -2.147.483.648 ile 2.147.483.647 arasında değer alabilir.

4-Long

4 Baytlık ondalık sayı tipidir. +- 3.402923 X 10³⁸ ile +- 1.401298 X 10⁻⁴⁵ arasında değer alabilir.

5-Double

8 Byte lık ondalık sayı tipidir. +- 1.79769313486232 X 10³⁰⁸ ile +-4.94065645841247 X 10⁻³²⁴ arasında değer alabilir.

6-String

Karakter sınırı verilmezse 2 milyar karaktere kadar atama yapılabilen sayısal olmayan veri tipidir. Bu tip karakter sayısı +10 byte yer kaplar. String bir veri tipi oluşturmak için değişkene atanacak değer " " işaretleri içerisinde yer almalıdır.
Adi="Mehmet"

7-Date

8 byte yer kaplayan bu değişkene 1/1/100 ile 31/12/9999 arasındaki tarih ve 0:00:00 ile 23:59:59 arasındaki saat atmaları yapılabilir. Bu tipteki değişkenlere atama string veri tipinde olduğu gibi veya # # karakterleri arasında yapılabilir.
Dogum_tarihi=#19/08/1978#

8-Boolean

2 byte lık bir veri tipi olmasına rağmen sadece True veya False değerleri alabilir. Yani daha çok iki durumlu değişkenlerde kullanılır. Bu tipten tanımlanan değişkenlere direkt True veya False atanabileceği gibi sayısal değerlerde atanabilir.. Atanan sayı 0 ise False, değilse True kabul edilir.

```
Evli=True
Evli=1
```

VERİ TİPİ DEĞİŞTİRME İŞLEMLERİ

Bazen program içerisinde atımlanmış veya içeriğine bir değer atanmış bir tipdeki değeri başka bir tipe değiştirme ihtiyacı duyulabilir. Bir veri tipini bir değerden diğerine çevirmek için kullanılabilecek veri dönüşüm fonksiyonları aşağıda verilmiştir.

Ccur (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Currency veri tipine dönüştürür.

Cdbl (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Double veri tipine dönüştürür.

Cint (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Integer veri tipine dönüştürür.

Clng (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Long veri tipine dönüştürür.

CVar (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Variant veri tipine dönüştürür.

CBool (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Boolean veri tipine dönüştürür.

CByte (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Byte veri tipine dönüştürür.

CDate (ifade) :Parantez içinde verilen ifadeyi Date veri tipine dönüştürür.

CInt

Ne iş yapar: Herhangi tipteki geçerli bir ifadeyi integer alt tipine dönüştürür.
Söz dizimi: CInt(ifade)

Örnek:

```
mystr = "12"  
myint = CInt(mystr)/3 'myint değişkeninin değeri : 4
```

CStr

Ne iş yapar: Herhangi tipteki geçerli bir ifadeyi integer alt tipine dönüştürür.
Söz dizimi: CStr(ifade)

Örnek:

```
myint = 41  
mystr = CStr(myint) + " kere maşallah" 'mystr değeri : "41 kere maşallah"
```

CDate

Ne iş yapar: Herhangi tipteki geçerli bir ifadeyi integer alt tipine dönüştürür.
Söz dizimi: CDate(ifade)

Örnek:

```
mystr = "Ekim 12, 1998" ' sunucu sistemin saat/tarihi İngilizce ise değişir.  
mydate = CDate(mystr) 'mydate değeri : 12.10.1998
```

VarType

```
<%  
degisken_1 = 12  
degisken_2 = "Ben sendeyim sen bendesin Rüveyda..."  
degisken_3 = #08-12-2000#  
response.write vartype(degisken_1) 'sayfaya 2 yazar  
response.write vartype(degisken_2) 'sayfaya 8 yazar  
response.write vartype(degisken_3) 'sayfaya 7 yazar  
>%
```

TypeName

Pi=3

Tarih=#10/10/1998#

Test="Selam Millet"

Response.write TypeName (pi) 'Sayfaya byte yazar

Response.write TypeName (tarih) 'Sayfaya date yazar

Response.write TypeName (text) 'Sayfaya text yazar

TEST FONKSİYONLARI

VBScript'te kullandığımız bazı değişkenlerin o andaki durumu, programımızın akışını kontrolde kullanacağımız bilgiyi sağlayabilir. Sözelimi bir değişkenin değeri boş ise, ziyaretçimizin formu tam olarak doldurmadığını düşünebiliriz. VBScript, bize değişkenlerin durumunu sınamamız için bazı özel fonksiyonlar sağlar. Bu özel fonksiyonlardan dönen değer **True** (doğru) veya **False** (yanlış) olur; doğru sonucun değeri -1, yanlış sonucun değeri ise 0'dır:

IsArray	Bir değişkenin dizi-değişken (Array) olup olmadığını sınar.
IsDate	Bir değişkenin değerinin tarihe (Date) çevrilip çevrilemeyeceğini sınar.
IsEmpty	Bir değişkenin tanımlanıp değer atanmış olup olmadığını sınar.
IsNull	Bir değişkenin geçerli bir değer tutup tutmadığını sınar.
IsNumeric	Bir değişkenin sayı olarak işleme tabi tutup tutulamayacağını sınar
IsObject	Bir ifadenin geçerli bir ActiveX veya OLE nesnesine referansta bulunup bulunmadığını sınar.
TypeName	Bir değişkenin türünü belirtir.
VarType	Bir değişkenin türünü belirten sayıyı verir.

Şimdi ASP için gerekli VBScript bilgisi bu kadar değil tabii. Ama bu, işe başlamamız için yeter. İlerde yeni VBScript komutları, veya fonksiyonları ile karşılaşarsak (ki size garanti ederim, karşılaşacağınızı!) onları orada kısaca ele alırız. Ama yukarıdaki VBScript bilgisi, her zaman lazım!

OPERATÖRLER:

Bir programlama dilinde veya scriptini kullanarak aritmetik ve lojik işlemleri yapmak için gerekli operatörler bulunur. Vbscripte de bazı işlemler operatörlerle yapılırken bazıları ise fonksiyonlarla yapılır.

=	Atama	X = 5
+	Toplama Print	20+5 '25
-	Çıkarma Print	10-5 '5
*	Çarpma Print	3*5 '15
/	Bölme Print	9/2 '4.5
\	Tam Bölme Print	9\2 '4
&	String Toplama Print	"Bayram" & "paşa" 'Bayrampaşa
Ü	Üst Print	4Ü2 '16
Mod	Bölmede Kalan Print	5 Mod 2 '1
And Ve Print		5 And 17 21

Or Veya Print
Not Değil Print

7 Or 17 '23
Not &H1 '&HFFFE

Tesadüfi Sayı

Bilgisayarın matematik işlemlerde, özellikle istatistik hesaplamalarla kullanılması tesadüfi (rastlantısal) sayı üretmeyi gerekli kılmıştı. Fakat daha sonra bilgisayar oyunları bu işlemi adeta zorunla hale getirdi. Rastlantısal sayı, bir dizide tekrar etmesi belirli bir düzene tabi olmayan sayı demektir. Bilgisayar yokken, tesadüfi sayı tabloları matematikçiler tarafından uzun uğraşlarla üretilirdi.

VBScript, bu amaçla Visual Basic'in **Randomize** ve **Rnd** komutlarını almıştır. **Randomize**, tesadüfi sayı üretme sürecini başlatır; **Rnd** da bu sayıyı size verir. Kodunuzda bir yerde **Rnd** kullanacaksınız, ondan önce bir yerlerde mutlaka **Randomize** komutunun yer alması gerekir. Bunun bir uygulaması şu olabilir:

```
<% OPTION EXPLICIT %>  
<HTML>  
<%  
Dim TesadufiSayi  
Randomize  
TesadufiSayi = Rnd  
%>  
<%=TesadufiSayi%>  
</HTML>
```

Tam Sayı Elde Etmek için: Int ve Round

Tamsayi = Int(KesirliSayi)

INCLUDE FILE

Bu seçeneğimiz asıl olarak, herhangi bir ASP dosyamızı başka bir ASP dosyamıza dahil etmeye yarar.

```
<!--#INCLUDE FILE="../../Menuler/SAGTARAF.asp"-->  
<!--#INCLUDE FILE="../../Menuler/SOLTARAF.asp"-->
```

STRING İŞLEMLERİ

UCASE AND LCASE

Ucase bir string içerisinde yer alan tüm karakterleri büyük karakterlere çevirmek için kullanılan bir fonksiyondur. Bu işlemin tam tersini yani bir string içinde yer alan karakterlerin tamamını küçük harflere çevirmeye yarayan fonksiyon ise Lcase fonksiyonudur. Örnek vermek gerekirse "Selam Millet" string verisini içeren değişken Ucase fonksiyonuna sokulduğunda yani :

yazi="Selam Millet"

Ucase(yazi) gibi bir işlemin sonucunda yazi değişkeni "SELAM MILLET" şekline dönüşür. Aynı değişken Lcase fonksiyonuna sokulduğunda ise sonuç "selam millet" olacaktır.

<% // Asp script bloğunun başladığını belirtir.

yazi="Selam Millet" // yazi değişkenine atama yapıyor

response.write Ucase(yazi) // değişkenin içeriği büyük harfe dönüştürdü ve ekrana yazıldı.

response.write Lcase(yazi) // değişkenin içeriği küçük harfe dönüştürdü ve ekrana yazıldı.

%> // Script Bloğunun bitişi.

LEN

Bir stringin içersinde bulunan karakter sayısının bulunmasına ihtiyaç duyulduğunda Len fonksiyonu kullanılır. Kullanım şekli:

Len (string) şeklindedir.

Örnek vermek gerekirse:

<%

text="bunun içinde kaç karakter var"

sonuc=Len(text)

response.write sonuc

%>

Yukarıda ki örneği açıklayacak olursak text değişkenine içeriği "bunun içinde kaç karakter var" şeklinde bir değer atanıyor daha sonra len fonksiyonu kullanılarak bulunan değer yani stringin içerisnde yer alan karakter sayısı ki buna boşluklar (space) de dahil sonuc adlı bir başka değişkene atanıyor en son satırda ise sonuc değişkenin içeriği ekrana yazılıyor.

LEFT AND RIGHT

Left ve Right fonksiyonları bir string içerisinden sağ veya soldan istenilen karakterin kopyalanmasını sağlamak amacı ile kullanılır. Bu string içerisinden seçilmiş bir parçanın kopyalanması gibidir. Aşağıda Left ve Right kullanımlarına ilişkin örnekler verilmiştir.

<%

test="Buradanekadarçokinsanvarmış"

soldan=Left(test,6)

sagdan=Right(test,6)

response.wrirte soldan

response.wrirte sagdan

%>

örneği açıklayalım ilk satırda test adlı değişkene test="Buradanekadarçokinsanvarmış" satırı ile bir atama gerçekleştiriliyor ikinci satırda kullanılan left(test,6) komutu ile test stringi içerisinde soldan başlanarak 6 adet karakter kopyalanıyor ve kopyalanan karakter soldan adlı değişkene atanıyor. Bu işlemin sonucunda soldan değişkeninin değeri soldan="burada" oluyor çünkü tüm yazı içerisinde soldan itibaren 6 karakter kopyalayacağımız left(test,6) ile belirtmiş oluyoruz. Aynı işlemin right fonksiyonu içinde geçerki burada test verisi içinden gene 6 karakter kopyalıyoruz fakat bu işlem string içerisinde sağdan sola doğru yapılan bir hareket ile gerçekleşiyor. Bu işlemin sonucundada elde edilen değer sagdan değişkenine atanıyor. Sonuç itibarı ile sagdan değişkeninin içeriğide sagdan="varmış" oluyor. Son 2 satırda ise elde edilen bu değerler ekrana yazılıyor. (response.write kullanılarak)

MID

Bir string içerisinde belirli bir aralığı kopyalamak istediğimizde kullanabileceğimiz fonksiyon Mid fonksiyonudur. Genel kullanımı:
Mid(String , nereden_baslanacak , kaç_karakter_kopyalanacak) şeklindedir.
Bir örnek vererek daha iyi açıklamaya çalışalım.

```
test="Buradanekadarçokinsanvarmış"  
sonuc=Mid(test,7,10)  
response.write sonuc
```

test içerisinde yer alan test="Buradanekadarçokinsanvarmış" text içerisinde 7. ci karakterden başlamak üzere toplam 10 karakter kopyalanarak sonuc adlı değişkene atanıyor sonuc değişkeninin değeri ise "nekadarçok" şeklinde oluyor ve response.write kullanılarak sonuc ekrana (html data stream içerisine ekleniyor) yazdırılıyor.

INSTR

Instr fonksiyonu kullanılarak bir string dizisi içerisinde yer alan bir karakterin nerede yer aldığını (kaçıncı karakter olduğunu) bulmak mümkündür. Aşağıdaki örnek incelenirse Instr fonksiyonunun kullanımı daha iyi anlaşılabilir.

```
strtext="HowLong"  
karakter_nerede=Instr(strtext,"Long")
```

strtext değişkenine "HowLong" değeri atanmış ve instr fonksiyonu kullanılarak bu text içerisinde yer aldı düşünülen "Long" un nerede başladığı bilgisi karakter_nerede adlı değişkene atanmıştır. Burada karakter_nerede değişkeninin değeri 4 olacaktır çünkü "Long" strtext içerisinde 4. cü karakterden itibaren başlamaktadır. Eğer aranan text veya karakter bulunamaz ise Instr fonksiyonu 0 değerini geri döndürür.

LTRIM, TRIM VE TRIM

Bu üç fonksiyon verilen bir textin sağında, solunda veya hem sağında hem de solunda kalan boşlukların atılmasını sağlamak için kullanılan fonksiyonlardır. Her üç fonksiyonda sadece tek bir parametre alırlar ki buda boşlukların kaldırılmak istenildiği text in tam kendisidir.

Ltrim textin solunda bulunan tüm boşlukları, Rtrim textin sağında bulunan boşlukları Trim ise textin hem sağında hemde solunda bulunan boşlukları çıkarmak için kullanılan bir fonksiyondur.

REPLACE

Gayet faydalı bir fonksiyondur. Uzun bir metin içerisindeki belirlediğiniz ifadeyi başka ifadeyle değiştirmenizi sağlar.

Söz dizimi: **REPLACE(string, değişecek_olan, yerine_konulacak, başlangıç_indexi, değişiklik_sayısı, karşılaştırmakodu)**

Parametreler:

String: İçinde değişiklik yapacağımız metindir.

Değişecek_olan: Metin içinde değiştirmek istediğimiz alt-dizgi (sub-string) dir.

Yerine_konulacak: Belirtilen alt-dizginin yerine konulacak ifadedir.

Başlangıç_indexi: Değiştirme işleminin, stringin kaçınıcı karakterinden başlayacağıdır.

Varsayılan: 1

Değişiklik_sayısı: Çok açık. -1 yazılırsa bulunan tüm alt-dizgiler değiştirilir.

karşılaştırmakodu: VBTextCompare için 1, VBBinaryCompare için 0 yazılabilir.

Varsayılan 0.

Replace fonksiyonu şu şekilde de işlev yapar. REPLACE(string, değişecek, yerine konulacak). Ancak fonksiyonun daha verimli kullanılabilmesi için tüm parametrelerinin belirtilmesi gerekir. Örnekleri inceleyin, anlayacaksınız.

Örnek:

```
Dim mystr
mystr = "Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden"
Response.write replace(mystr, "Ağır", "Hızlı", 1, -1, 0)
' sayfaya "Hızlı ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" yazar.
Response.write replace(mystr, "Ağır", "Hızlı", 1, -1, 1)
' sayfaya "Hızlı Hızlı çıkacaksın bu merdivenlerden" yazar.
Response.write replace(mystr, "a", "A", 1, -1, 1)
' sayfaya "Ağır Ağır çıkAcAksın bu merdivenlerden" yazar.
Response.write replace(mystr, "a", "A", 1, 2, 1)
' sayfaya "Ağır Ağır çıkacaksın bu merdivenlerden" yazar.
```

Replace fonksiyonu bir çok yerde yardımımıza yetişir. Örneğin bir formdan alınan içerikte yer alması muhtemelen istenmeyen ifadelerin ayıklanması sağlanabilir. HTML taglerinin kullanılması önlenabilir. Ve daha bir çok yerde REPLACE size büyük fayda sağlayacaktır.

STRING FONKSİYONU

VBScript ten yine evlere şenlik bir fonksiyon. Belirtilen sayıda karakterin tekrarını içeren string oluşturuyor.

Örnek:

```
Response.write STRING(5, "*") ' sayfaya "*****" yazar
```

SPLIT FONKSİYONU

Bir metinden belirlenmiş ayraçlar (delimiter) vasıtasıyla belirtilen sayıda alt-dizgi içeren 0 tabanlı, tek boyutlu dizi üretir.

Sözdizimi: **SPLIT(ifade, ayraç, sayı, karşılaştırmakodu).**

(Sayı yerine -1 yazılırsa tüm belirlenen tüm alt-dizgiler işleme tabi tutulur.)

Ne iş yaptığını anlamak için örnek yapalım.

Örnek:

```
Dim mystr, dizi(3)
mystr = "EvciASP|Türkiye nin|ASP Bostanı"
dizi = SPLIT(mystr, "|", -1, 1)
Reponse.Write dizi(0) ' sayfaya "EvciASP" yazar
Reponse.Write dizi(1) ' sayfaya "Türkiye nin" yazar
Reponse.Write dizi(2) ' sayfaya "ASP Bostanı" yazar
```

JOIN FONKSİYONU

Split fonksiyonuna göre zır işlemi yapar. Bir dizinin elemanlarını belirtilen ayraç ile birleştirip bir string üretir.

Sözdizimi: **JOIN(ifade, ayraç)**

Örnek:

```
Dim dizi(3), str, str2
dizi(0) = "Ben"
dizi(1) = "Sekizinci"
dizi(2) = "Henri"
str = JOIN(mystr, "|")
str2 = JOIN(mystr, " ")
Reponse.Write str ' sayfaya "Ben|Sekizinci|Henri" yazar
Reponse.Write str2 ' sayfaya "Ben Sekizinci Henri" yazar
```

MANTIKSAL İFADELER

İf - Then

VBScript'in vereceğiniz bir durumun bulunup bulunmadığını sınılamasını sağlar. Genel yazım kuralı şöyledir:

If şart Then

[şart doğru ise yapılacak işler]

Else

[şart doğru değilse yapılacak işler]

End If

İf...then yapısının en son ve geniş kullanımı ise Elseif yapısı ile birden fazla şart içeren durumlardır.

```
<%
if method= "Faks" then
Response.Write "Lütfen Faks numaranızı giriniz "
Elseif method= "Email" then
Response.Write "Lütfen E-mail adresinizi giriniz"
Elseif method= "Telefon" then
Response.Write "Lütfen telefon numaranızı giriniz"
Else
Response.Write "Herhangi bir bilgi ileilmeyecektir"
End if
%>
```

Select Case

Olasılık sayısı artan daha karmaşık bir yapıda if...then yapısı karmaşık bir çözüm olacaktır. Böyle durumlarda Select...Case yapısı daha uygun bir çözüm olarak kullanılır . Aşağıda verilen örneğe göz atalım:

```
<%  
Select Case Secim  
Case "Faks"  
Response.Write "Lütfen Faks numaranızı giriniz"  
Case "Telefon"  
Response.Write "Lütfen telefon numaranızı giriniz"  
Case "E-mail"  
Response.Write "Lütfen e-mail adresinizi giriniz"  
End Select  
%>
```

DÖNGÜLER

For..Next döngüsü

Programın bir işi belirli kere yapmasını istiyorsak, ona yapacağı işi bir sayaç değişkeniyle birlikte, **For** döngüsüyle bildiririz:

For sayaç = başlangıç To son Step adım

...yapılacak işler...

Next

While...Wend

Ne var ki, program mantığı bazen bize böyle açık ve seçik bir sayaç kurma imkanı vermez. Sayaç olarak kullanacağımız değer, programın başka bir bölümü tarafından üretiliyor olabilir. Veya bu değer ziyaretçi tarafından belirlenmiş olabilir. Özetle yapılmasını arzu ettiğimiz işin ancak sayaç bir değerden azsa, çoksa veya eşitse yapılmasını, bu durum değişirse durmasını isteyebiliriz. Bunu **While** (..iken) komutuyla yapabiliriz. **While** döngüsünü kullandığımız zaman sayacı bizim arttırmamız gerekir. Sözelimi, yukarıdaki programın 7 günün tümünü ekrana yazmasını değil de, mesela gün sayısı 5'den küçük ise yazmasını istiyor olabiliriz. Bu durumda kodumuzda **For.. Next** arasında kalan bölümde şu değişikliği yapabiliriz:

While sayac <= 5

Response.Write Gunler(sayac)

Response.Write "
"

sayac = sayac + 1

wend

Do..Loop

Do (Yap) komutu ile kuracağımız döngüler iki ayrı türde olabilir: bu döngü ile bir dizi komutu, bir koşul doğru iken veya doğru oluncaya kadar yaptırabiliriz. Bu yöntemlerden her biri iki ayrı şekilde yazılabilir. Bir koşul doğru iken bazı işlerin biteviye yapılmasını istiyorsak, **Do While** yöntemini kullanırız:

Do While koşul
koşul doğru iken yapılacak işler
Loop

Bu ifade ile VBScript koşul doğru olduğu sürece istediğimiz işi yapacaktır. Buradaki **Loop** kelimesi, döngünün başa dönmesini sağlar. Bu yöntemden şu şekilde de yararlanabiliriz:

Do
koşul doğru iken yapılacak işler
Loop While koşul

Burada, **Loop** komutu şartın hâlâ doğru olup olmadığını sınar ve doğru ise verilen işleri yapar; artık değilse bir sonraki satıra geçer. Döngünün bir şart gerçekleşinceye kadar bir işi yapmasını ise **Do Until** yöntemiyle sağlarız. Bu durumda döngü şöyle yazılır:

Do Until koşul
koşul gerçekleşinceye kadar yapılacak işler
Loop

Bu ifade ile VBScript koşul doğru oluncaya kadar istediğimiz işi yapacaktır. Buradaki **Loop** kelimesi, döngünün başa dönmesini sağlar. Bu yöntemden şu şekilde de yararlanabiliriz:

Do
koşul gerçekleşinceye kadar yapılacak işler
Loop Until koşul

For Each... Next

For...Next kullanımının özel bir türüdür. Bir dizi veya koleksiyon içerisinde kullanılır. (Koleksiyon nedir ? Daha detaylı olarak anlatılacaktır.) For döngüsü dizi veya koleksiyon içerisinde kalan eleman sayısı kadar gerçekleştirilir. Aşağıda ki örneği inceleyebilirsiniz.

<%

```
Dim eleman
Dim sehirler(2)
sehirler(0)="Ankara"
sehirler(1)="İstanbul"
sehirler(2)="Ordu"
```

```
For Each eleman In sehirler
Response.Write eleman & "<BR>"
Next
```

%>

Kod Nasıl Çalışır ?

Döngü şehirler dizisi içerisinde yer alan her eleman (Şehir için, her dizi elemanı) için tekrarlanır. Eleman (şehir) sayısı 3 olduğuna göre döngü 3 defa tekrarlanacak ve ekrana dizinin içerisinde yer alan elemanlar yazılacaktır

Döngüyü durdurmak isterseniz

Bir döngüden belirlediğiniz koşul gerçekleşsin-gerçekleşmesin çıkmamız gerekebilir. Bunu bir başka değişkendeki değişiklik zorunlu kılabilir. Bir döngüden çıkmak için **Exit** (çık) ifadesini kullanabilirsiniz. Bu ifade, döngünün yaptığı işler arasında, genellikle bir **If** deyimi ile birlikte yer alır. Örneğin:

```
For sayac = 1 to 10
    [..bir takım işler yap..]
    If Degisken1 > Degisken 2 Then Exit For
    [..bir takım işlere devam et..]
Next
```

SÜREÇLER (PROSEDÜRLER)

VBScript'te programın akış kontrolünde kullanacağınız bir diğer grup araç ise örneğin Javascript veya Perl'de fonksiyon dediğimiz gruptandırılmış ve isimlendirilmiş işlem kümeleridir. Bu kümeler programın bir yerinde topluca dururlar ve programın başka bir yerinden isimleriyle çağırılırlar; veya bu kümelere isimleriyle referans yapılır.

VBScript'te bu kümelendirilmiş kod gruplarına Prosedür (Süreç) denir. iki türlü olur: fonksiyon (**Function**) ve **Subroutine** (sab-rutin okunur; kısaca **Sub** diye yazılır ve sab diye okunur). Bu iki süreç arasındaki başlıca fark, fonksiyondan kendisini çağırın komuta daima bir değer döner; **Sub**'dan dönmeyebilir. **Sub**, yapacağı işi yapar ve programın kontrolünü kendine atıf yapılan noktaya devreder. VBScript'de bir programa farklı yerlerde sık sık aynı işi yaptırıyorsak, bunu bir **Sub** ile yaptırırız; fakat programımıza bir değer gerekiyorsa, bu değeri bir fonksiyona hesaplattırırız. Her ikisi de kendilerine atıfta bulunan veya kendilerini göreve çağırın satırdan (komuttan, deyimden) verilebilecek değerleri kabul edebilirler.

Biraz karışık oldu; ama bunu ileride gerçek ASP uygulamaları yazarken daha iyi anlayacağız. Şimdilik bir iki noktayı öylece öğrenmeye bakalım. Bir fonksiyonun adı, tıpkı bir değişken adı gibi, fonksiyonun ürettiği değeri tutar; ve bu değer kendisini çağırın komuta verilir. Diyelim ki, programımızın çeşitli noktalarında yazı-tura atıp, elde edilecek sonuca göre bir iş yapmak zorundayız. Bu ihtiyacın doğduğu yerde, yazı-tura komutlarını yazabiliriz. Ancak bu ortaya çok uzun bir programın çıkmasına sebep olur. Oysa yazı-tura işlemlerini bir fonksiyonda toplar ve ihtiyaç halinde sadece bu fonksiyonu çağırırsak ve fonksiyon bize o anda yazı mı geldiğini, yoksa tura mı geldiğini bildirirse, işimiz çok kolaylaşmış olur.

Böyle bir fonksiyon, yukarıdaki örnekten hareketle, şöyle olabilir:


```

<%
Function YaziTura
Dim ParaAt
Randomize
ParaAt = Int(Rnd * 2) + 1
If ParaAt = 1 Then
YaziTura = "Yazı"
Else
YaziTura = "Tura"
End If
End Function
%>

```

Bu fonksiyonu, ASP programının herhangi bir yerinden, şöyle bir yöntemle çağırabilir; ve vereceği sonucu programın akışına uygun şekilde kullanabilirsiniz:

```

<%
NeGeldi = YaziTura
Response.Write NeGeldi
%>

```

Fonksiyonun sonunda **End Function** ifadesinin bulunduğu ve fonksiyonun elde ettiği sonucu kendi adına atadığımıza dikkat edin. **DIM** ifadesiyle böyle bir değişken tanımlamadığımız halde VBScript, fonksiyonu çağırdığınız anda bunu kendiliğinden yapacaktır.

Aynı işlemi Subroutine (**Sub**) olarak yazabiliriz. Fakat bu kez Sub, elde edeceği değeri kendisi kullanacak ve bittiği anda kontrol programa geri dönecektir:

Argümanlı;

```

<%
Sub prosedürün_ismi (arguman1, arguman2, .. , argumanN)
' kodlar, kodlar, kodlar...
End Sub
%>

```

argümansız;

```

<%
Sub yıldırım_gursesin_anisina()
Response.write "leylaklar dökülür, güller ağlasın"
End Sub
%>

```

Fonksiyon adlarının sonuna, bizden beklediği değer varsa onları belirleyen değişken adlarını parantez içinde yazarız. Fonksiyon bizden bir değer beklemiyorsa açılan kapanan (boş) parantezlere ihtiyaç yoktur. ancak bir çok VBScript programcısı bunu adet edinmiştir. **Sub**'ların çağırılması, fonksiyondan farklıdır. **Sub**'ın icra edilmesini istediğiniz noktaya sadece adını yazarız. **Sub**'lar işleyebilmek için bizden değer bekliyorsa, bu değerleri **Sub** adının yanına, parantez içine almadan ve virgülle ayırarak, yazarız. Örneğin, Hesapla isimli ve bizden iki değer bekleyen bir **Sub** şöyle çağrılır:

Argümanlı sub işletimi

```

<%
' tercih 1
Call prosedur_ismi ( arguman1, arguman2, .. , argumanN )
' tercih 2
prosedur_ismi arguman1, arguman2, .. , argumanN
%>

```

Argümentsiz sub işlevi

```
<%  
' başka işler...  
Call yildirim_gursesin_anisina()  
' veya  
yildirim_gursesin_anisina  
%>
```

Bu **Sub** işini bitirdiği anda programın akışı, **Sub**'a atıf yaptığımız noktada devam eder.

EXIT SUB

Son olarak **<% exit sub %>** deyimini yad ederek bitirelim. Bu deyim bir sub bloğu içinde kullanırsanız program akışı, bu deyim görür görmez o sub bloğundan çıkar ve bu sub hangi satırdan çağrılmışsa o satırdan sonraki kodları icra etmeye koyulur. Buna ihtiyacımız olur mu? Evet, olur. Zaten bu deyim, bir şartlı sınamaya bloğu içinde kullanılır genellikle. Belli bir koşul gerçekleştiğinde veya gerçekleşmediğinde sub içerisinde, diğer deyimlerin işlenmeden çıkılmasını sağlar. Aşağıdaki banal örneğe bakalım:

```
<%  
pay = 5  
payda = 2  
Call bol ( pay, payda )  
pay = 16  
payda = 0  
Call bol ( pay, payda )  
  
Sub bol ( x , y )  
If y=0 Then  
    Response.Write x & " \ " & y & ": müjde! divijın bay ziro.. bumm.."  
    exit Sub  
End If  
bolum = x \ y ' tam bölme  
kalan = x mod y  
Response.Write x & " \ " & y & " bölümü : "  
Response.Write "bölüm: " & bolum & " : kalan: " & kalan & "<br>"  
End Sub  
%>
```

TARİH VE SAAT

Belki de Web'in zamana çok bağlı oluşu dolayısıyla, Visual Basic'in hemen hemen bütün zaman-tarih fonksiyonları VBScript'te de kullanılır.

Date: Bugün tarihini verir. (25.03.2000 gibi)

Time: O andaki saati verir. (22:24:40 gibi)

Now: O andaki tarih ve saati birlikte verir. (25.03.2000 22:24:40 gibi)

VBScript'in buna ek olarak **Weekday** (haftanın günü), **WeekdayName** (günün adı) ve **Monthname** (ayın adı) fonksiyonları da vardır. Bu fonksiyonlar değerlerini **Date** fonksiyonuna göre alırlar. Örneğin,

```
<%= WeekdayName(Weekday(Date))%>
```

komutu bize bugün Cumartesi ise "Cumartesi" değerini verir.

```
<%= MonthName(Month(Date))%>
```

komutu bize bu ay Mart ise "Mart" değerini verir. VBScript'in bunlara ek olarak **Day** (gün), **Month** (ay) ve **Year** (yıl) fonksiyonları da değerlerini **Date** fonksiyonundan alarak, size bir rakam verirler. Eğer tarih 25 Mart 2000 ise:

```
<%= Day(Date)%>... 25  
<%= Month(Date)%>... 3  
<%= Year(Date)%>... 2000
```

değerini verir. VBScript, bu değerleri doğrudan işletim sisteminden alır. Dolayısıyla işletim sisteminin bölgesel ayarları Türkiye için yapılmışsa, gün adları Türkçe olarak dönecektir. Ayrıca, tarih ve saat biçimleri de bölgesel ayarlara bağlı olarak, ay önde, gün arkada veya tersi, saat de 12 saat veya 24 saat esasına göre döner. ASP programlarınızı kişisel Web Server'da denerken kendi bilgisayarınızın tarih ve saatini; gerçek Internet'te çalıştırırken Server'ın tarih ve saatini alırsınız. Sayfalarınızda ay ve gün adlarını Türkçe görüntülemek için, önce Server'ın bölgesel ayarlarını sınamanız ve eğer isimler Türkçe gelmiyorsa, bunları çeviren Sub'lar veya fonksiyonlar yazmanız gerekebilir.

SERVER NESNESİ

Web Server, ASP için bir nesnedir, ASP'nin bir çok işini bu nesnenin özellikleri ve metodları halleder. Server nesnesinin bir özelliği (**ScriptTimeout**) ve dört metodu (**CreateObject**, **HTMLEncode**, **URLEncode**, **MapPath**) vardır. Web Server çalıştığı bilgisayarın sizin siteniz adına yönetiminden sorumludur; dolayısıyla bu kadar az özellik ve metodu var diye bu nesneden çok yararlanmayacağımızı sanmayın. ActiveX ve COM bileşenlerini çalıştırmak Server'ın görevidir.

ScriptTimeout Özelliği: Diyelim ki bir ASP Script'i ya bizim, ya ziyaretçinin, ya da Server'ın bir hatası yüzünden sonsuz döngüye girdi! Döngünün durması için gerekli şart asla yerine gelmiyor ve Script bir türlü yapacağı işi yapıp, sonlandırmıyor. Bu durumlarda ziyaretçinin ve tabii Server'ın sonsuza kadar beklemesi mümkün değil! Programın bir şekilde durdurulması gerekir. Bunu hemen hemen bütün Web server programlarının **Script Timeout** (Script süre sınırı) diyalog kutusuna bir değer girilerek yapılır. Öneğin MS-Internet Information Server için varsayılan **Script Timeout** süresi 90 saniyedir. Yani ISS, herhangi bir Script'in çalışıp-durmasını 90 saniye bekler; bu sürenin sonunda Script'in çalışması tamamlanmazsa ziyaretçiye arzu ettiği sayfanın veya unsurun bulunamadığını bildirir. Bu süreyi (Server'ın varsayılan değerinin altında) kısaltmak değilse bile uzatmak elimizdedir. Bunu **ScriptTimeout** özelliğini kullanarak yaparız. ASP sayfasının herhangi bir yerine örneğin şu kodu koymak yeter:

```
<% Server.ScriptTimeout = 100 %>
```

Bu örneğe göre Server'ın varsayılan **Script Timeout** süresi 90 saniye ise 100 saniyeye çıkmış olur.

Böyle bir şeyi neden yapmak isteyebiliriz? Script'iniz çok karmaşık veya başka bir Server'daki veritabanından veri çekiyor, olabilir. Gerçi bu anlamda 90 saniye bilgisayar milleti için bir asır anlamına gelir, ama yine de durdurulmasaydı işini başarıyla tamamlayacak bir Script, bu sürenin kısalığı yüzünden Server tarafından durdurulabilir. ASP sayfalarınız çok karmaşık ve sürekli **Timeout** hatası veriyorsa, hata aramadan önce bu süreyi uzatabilirsiniz.

CreateObject Metodu: İlk ASP kodunu yazdığımız andan beri bu metodu kullandığımızı görüyorsunuz. **CreateObject** (nesne oluştur) olmasa idi, dört mevsim birbirini izleyebilir, Dünya Güneş'in etrafında dönebilir miydi? Hiç sanmam. Fakat lütfen o **CreateObject** ile bu **CreateObject**'i birbirine karıştırmayın. Yukarıda kullandığımız **Scripting** nesnesinin

bir metodu idi; bu Server nesnesine aittir. Diyelim ki sayfanızda reklam amaçlı **banner** grafiklerini belirli zaman aralığı ile veya ziyaretçiye gönderdiğiniz **Cookie** (çerez) bilgilerine göre değiştirmek istiyorsunuz. Bunun için diyelim ki MS-Web Server Programının **AdRotator** bileşininden yararlanacaksınız; şöyle bir kod işinizi görebilir:

```
<% Set Reklam = Server.CreateObject ("MSWS.AdRotator")%>  
<%= Reklam.GetAdvertisement("/reklamlar/buyukbanka.txt")%>
```

Burada **GetAdvertisement**, Server'ın **AdRotator** bileşininin bir metodudur. Server'ın **CreateObject** metodundan, veritabanına ulaşırken de yararlanacağız.

MapPath (Yolu belirle) Metodu: Web Server açısından "kök dizin" (**root directory**) Server'ın bulunduğu bilgisayarın sabit diskinde, herhangi bir klasör olabilir. Örneğin IIS için bu varsayılan değer olarak "C:\inetbup\wwwroot" klasörüdür. Özellikle ASP ile "program niteliğinde siteler" yapmaya başladığımızda, sitenin ilgili bütün dosyalarının bulunduğu bir dizin için yol belirlemek isteyebiliriz. Bunu Server nesnesinin **MapPath** (Yolu belirle) metodu ile yapabiliriz:

```
WebDizini = Server.MapPath("/benim_site")
```

Bu komutla WebDizini değişkenin değeri muhtemelen şöyle olacaktır:
"C:\inetbup\wwwroot\benim_site\" Fakat bu metodun sadece böyle duragan biçimde kullanılması gerekmez; bazen sayfalarımızda ziyaretçi ile etkileşmenin sonucu olarak varsayılan Web dizinimizi değiştirmek isteyebiliriz. Sözelimi biri Türkçe, diğeri İngilizce iki sitemiz varsa, ve ana sayfamızda ziyaretçi Türkçe'yi seçtiyse, o noktadan itibaren Web uygulamamız için Web kök-dizini, "/turkish/" olacak ve mesela resimlerimiz için verdiğimiz "/resimler/" dizini kök dizinde değil, "/turkish/resimler/" klasöründe aranacaktır. Web yolunu dinamik olarak, yani ziyaretçinin tercihinine bağlı şekilde değiştirebilmek için, önce ziyaretçiden gelecek bilgileri nasıl kullanacağımıza, yani **Request** (talep) nesnesine değinmemiz gerekir.

HTMLEncode, URLEncode: İçinde HTML açısından kod parçası veya özel işaret sayılan karakterler bulunan metinleri sayfamıza içerik olarak göndereceğimiz zaman Server'ın işaretleri aynen metin gibi göndermesini sağlamak için, örneğin:

```
Server.HTMLEncode("Değişken1 < Değişken2")
```

yazarsak, ASP bu metni HTML kodu olarak yorumlamaz, metin olarak algılar.

İnternet'te bazen özellikle sayfa adresleri belirtilirken bazı değerlerin "URL Kodu" dediğimiz şekilde kodlanmış olarak gönderilmesi gerekir. Bu kodlama türünde boşlukların yerine + işareti konmuş olması şarttır. Bu tür bilgiler göndereceğimiz zaman:

```
Server.URLEncode("kelime 1 kelime2 kelime3")
```

şeklindeki bir kod Bunu hemen şu şekle sokacaktır: kelime1+kelime2+kelime3

ADROTATOR (Değişen Reklam Banner'ları):

Bu Componentimiz sayesinde, sayfamızda her girişimizde veya sayfayı her Refresh ettiğimizde değişen bannerlar koyabileceğiz.

Ayrıca her banner'a ayrı ayrı link verebilecek, ve hatta hangi banner'ın kaç defa gösterileceğini ayarlayabileceğiz... Hemen nasıl yapıldığını inceleyelim...

```
<%@ Language=VBScript Codepage="1254"%>
```

```
<%  
Set Reklam=Server.CreateObject("MSWC.AdRotator")  
banner=Reklam.GetAdvertisement ("Banner.txt")  
Response.Write Banner  
%>
```

Banner.txt isimli txt dosyamız da aşağıdaki gibi olacaktır...

```
Redirect http:Rating.asp  
width 423  
height 53  
border 0  
*  
Banner1.gif  
http://www.massCars.com  
MassCars  
5
```

```
Banner2.gif  
http://www.YemekTarifim.Com  
Türkiye'nin En Büyük Sanal Mutfağı  
6
```

```
Banner3.jpg  
http://www.EgitimCenter.Com  
Türkiye'nin En Büyük Sanal Dersanesi  
1
```

Şimdi bu textimizde kullandığımız terimleri tanımlayalım.

WIDTH: Bu alana Bannerlarınızın Genişliğini gireceksiniz.

HEIGHT: Bu alana da Bannerlarınızın Yüksekliğini gireceksiniz.

BORDER: Bu alana o girerseniz Bannerlarınız çerçeve kullanmaz. Gireceğiniz 1 ve daha yüksek değerler, Banner'ınıza çerçeve vermenizi sağlar.

İlk Satırda imajın adını ve yolunu yazıyorsunuz.

İkinci Satırda, Linkini

Üçüncü satırda ise imajın üzerine gelince çıkacak ALT yazısını.

Dördüncü satırdaki rakamlarımızın toplamı 10'u verir. Bu rakamlar seçili banner'ımızın 10 defada kaç kere gösterileceğini belirler...

Ama işin doğrusunu söylemek gerekirse ben bu yöntemi pek sağlıklı bulmuyorum. Çünkü bu banner'ların üzerine geldiğimiz zaman, link olarak bize bir QueryString değeri verir.

Bu da bize yeniden bir sayfa yazmamızı ve txt dosyamızın başına Redirect adresi olarak bu sayfaya yönlendirme yapmamızı gerektirir. Ama ben Select Case yöntemiyle daha güzel bir ASP Scripti yazdım ve onu kullanıyorum.

Onun Koduda aşağıdadır. Tek şartı döngüsü 10 olduğu için 10 imajıda yerleştirmeniz gerekiyor. Yani diyelim ki elinizde 4 tane banner var.

Biri 3, biri 3, biri 2, ve diğeri geri kalan da 2 kere gösterilecek. O zaman biz de bu bannerları sayısına göre yerleştiriyoruz...B en de 4 tane var. Ben de aynen anlattığım gibi yapacağım.

Ayrıca bu scriptimiz text dosya kullanmıyor... Yani başka hiçbir dosyaya gerek duymuyor ve ayrıca AdRotator Nesnesi kullanmadığı için de Windows98'de yani 98 PWS'de de çalışıyor.

CONTENTROTATOR

Bu dersimizde de içerik çevirici özelliğini göreceğiz ASP'nin. Bir sayfaya girdiniz ve sayfada bilgisayar reklamları var. Düşünsenize her sayfaya girişinizde Bilgisayar dünyasıyla ilgili başka bir haber buluyorsunuz. Ne kadar ilginç değil mi?

İşte ben ASP'nin bu özelliğini bilmediğim zamanlar, vay be adamlar habire güncelliyor derdim. Ama işin aslı böyle değilmiş. Meğerse ASP'de ContentRotator diye bir özellik varmış. İsterseniz hemen örneğini yaparak çalıştırarak öğrenelim...

```
<%  
Set Tip = Server.CreateObject("MSWC.ContentRotator")  
Response.Write Tip.ChooseContent("Content.txt")  
%>
```

Evet yazacağımız kod bu kadar. Önemli olan Content.txt adlı dosyamızda ne yazacağımız ve ne yapacağımız. Şimdi isterseniz Content.txt adlı dosyamızı inceleyelim...

%% #2// Fikra1

```
> LORD  
> Bir İngiliz lordu karısını yatakta bir genç adamla basmış...onları öyle  
> görünce kadına : -"sayın leydim bu yaptığınız genel ahlaka sığmaz ben size güvenmistim,  
> güvenimin sonsuza kadar süreceğini tahmin ediyordum... bana bunu  
> yapamamliydimiz....", diye yarım saat nutuk çeker. Ama sonunda dayanamaz  
> ve yataktaki gence döner:  
> - "Ve siz sevgili genç, en azından ben konuşurken durmak nezaketini  
> gösterebilirsiniz.
```

%% #3// Fikra2

```
> GENÇ KIZ  
>  
> Genç kız genç asığına telefon acmış : * -Jean, demiş, seni çok  
> arzuluyorum, geceleri uyku uyuyamıyorum.Ne olur bu hafta sonu bize yemeğe  
> gel.Seni annem babamla tanıştırayım.Sonra benim odamda ders çalışıyor  
> gibi yapar doya doya sevisiriz...  
> * Jean ömründe hiçbir kızla sevismemiş, toy bir delikanlı. Bir eczaneye  
> gitmiş.Babacan eczacıya :  
> -Bu hafta sonu önce bir aile yemeği , pesinden ateşli bir ask  
> yaşayacağım, demiş, o yüzden iyisinden iki kutu prezervatif istiyorum...  
> Babacan eczacı kutuları vermiş, oğlanın sırtını sıvazlayıp yolcu etmiş. *  
> Jean hafta sonunda bir büyük buket çiçekle Françoise'nin kapısını çalmış  
> * Genç kız kapıyı açmış.Jean'y doğrudan yemeğe almış. Delikanlı çok mahcup  
> biçimde masaya oturmuş.Kızın ana babasının yüzüne şöyle bir baktıktan  
> sonra başını önüne eğmiş.Başlamış dua etmeye.Ancak dua bir türlü  
> bitmiyor.Françoise sonunda dayanamamış, fısıltıyla :  
> *-Ben senin bu kadar dindar olduğuna hiç bilmiyordum Jean, demiş...  
> Jean adeta inlemiş : * -Ben de babanın eczacı olduğunu bilmiyordum..
```

%% #5// Fikra3

```
> LÜTFEN  
> Diskoda bir güzel eğlendikten sonra delikanlı sevgilisini evine  
> götürmüş. Kapıda tam ayrılacakları vakit oğlan bir elini duvara dayayarak  
> kızcağızı kapı ile kendi arasına sıkıştırmış...  
> - Bir kere öpücüm!...  
> - Olmaz, komşular görür...  
> Derken tartışma uzamış. O sırada kapı açılmış, küçük kızkardeş gözlerini  
> oğuşturarak kapıda belirmiş. Ablasına dönüp:  
> - Babam diyor ki, demiş, öptürecekse öptürsün yoksa ben aşağı inip o
```

> herifi öyle bir öperim ki bir daha unutamaz...
> Hem söyle şuna abla, elini diafonun düğmesinden çeksin...

Gördüğünüz gibi text dosyamız oldukça basit bir yapıya sahip. Hemen incelemeye alalım...
Sanırım size tek farklı görünen karakterler %% #2// Fıkra1 karakterleridir sanırım.
Hemen bunların ne olduğunu açıklayalım.
%% işaretleri her bir bölümü birbirinden ayırmak için kullanılıyor.

Hemen arkasından gelen #2// işareti ise sayfanın toplamda kaç kere gösterileceğini belirliyor. Örnekte sayfanın yüklenme oranı sayıların toplamıyla bulunur. Örneğimizde yüklenme toplamı 10'ur. Mesela bu Fıkra #2// olduğu için sayfa 10 kere yüklenirse veya Refresh edilirse 2 kere gösterilecektir...

PAGE.COUNTER

```
<%  
Set MyPageCounter = Server.CreateObject("MSWC.PageCounter")  
MyPageCounter.PageHit  
%>
```

Bu Web sayfası <%= MyPageCounter.Hits %> kez görüntülenmiştir.

REQUEST NESNELERİ

Request Objesi:

Request objesi bilgi toplamak amaçlı kullanılan bir objedir. Detaylı olarak anlatılacak olmasına rağmen bu obje içerisinde (koleksiyon) yer alan metotlara kısaca bakalım.

1-QueryString: Eğer gönderilen bilgi url içerisinde bulunan dosya ismi ile birlikte taşınıyorsa başka bir ifadeyle bilgi formu metodundan "GET" ile gönderiliyor ise Querystring metodu bu bilginin elde edilmesi için kullanılır.

2-Form: Eğer bilgi Form içerisinde "POST" metodu ile gönderiliyor ise bilginin elde edilmesi için kullanılan bir metodudur.

3-Servervariables: Web server request ile ilgili bilgileri (Http ServerVariables) tutar. Bu bilgilere bu koleksiyon içerisinde ulaşmayı sağlayan bir metoddur.

4-Cookies: Eğer client browser server dan gelen cookileri (çerez:text dosyaları) kabul ediyor ise bu bilgi web server a cookie koleksiyonu içerisinde ulaşır.

5-ClientCertificate: Client Certificate dijital bir sertifikadır ve client ve web server arasında ulaşılan server ve client' ın birbirini tanımlaması için kullanılır. Detaylı olarak ele alınacaktır.

QueryString Koleksiyonu

QueryString server a iletilen bilgi kümesi metotlarından biridir. Bu iletişim browser ın adres hanesinde yer alan dosya adına "?" ve "&" işaretleri vasıtası ile bilgilerin eklenmesi suretiyle gerçekleşir. Genel kullanımı :filename.asp?kullanici=Mehmet şeklindedir. Eğer daha fazla bilgi bir anda gönderilmek isteniyor ise bu "&" işareti kullanılarak; filename.asp?kullanici=Mehmet &email=mehmet@dogus.edu.tr şeklinde gerçekleştirilir. "&" işareti bilgilerin birbirinden ayrılmasını sağlar. Kullanıcı adı ve soyadını alan ve bunları Querystring metodu ile ilgili forma gönderecek bir form dizayn edelim. İlgili Html formu aşağıdaki gibi olmalıdır;

```
< form name=login Action=QueryString.asp metod="GET">
Lütfen Adınızı Giriniz: < input type="text" name="adi" > <BR>
Lütfen SoyadınızıGiriniz:< input type="text" name="soyadi" > <BR>
< input type="submit" value="login" >
< /Form >
```

Yukarıdaki kod adı soyadı alanları bulunan bir form elde etmemizi sağlar.

Bu Html kodu içerisinde yer alan input submit butonu < form action="QueryString.asp" metod= "GET" > bu kutucuklara girilen bilgileri action kısmında belirtilen Querystring.asp'ye "GET"metodu kullanılarak gönderilir. (Yani bilgiler browser' ın adres hanesi kullanılarak iletilir.) Bu bilgilere ulaşmak içinse Request' in Querystring metodu aşağıdaki şekilde kullanılır.

Request. Querystring ("istek gönderen formdaki Html elemanın adı") bu genel kullanıma göre eğer biz "... " içerisine o formda yer alan bir kontrolün adını koyar, istek o input alanına girilmiş veriye ulaşırız, yani Request. Querystring ("adi") şeklinde bir kullanım "adi" adlı text box'a girilen veriye;
Request. Querystring ("soyadi")şeklinde bir kullanım ise "soyadi" adı verilen textbox' a girilen veriye ulaşmamızı sağlar. Eğer Response nesnesinin Write metodunu kullanırsak login formuna girilen verileri;

```
<%
Response.write Request. Querystring ("adi") & "<BR>"
Response.Write Request. Querystring ("soyadi")
%>
```

şeklinde ekrana yazabiliriz. Dikkat edecek olursanız "&" işareti "
" Html etiketini formdan gelen adi verisine eklemek için kullanılmıştır. Bu da bize 1 satır aşağıya geçmemizi sağlar (satır beslemesi) sağlar. Koleksiyon birden fazla değer ve değişkeni içerisinde bulunduran bir grup olarak tanımlanabilir. Eğer Querystring metodu kullanılarak gönderilen değişken (kontrol sayısı) birden fazla ise bu bir koleksiyon oluşturuyor anlamı taşır. Eğer daha önceki notlarımızı hatırlayacak olursak koleksiyon oluşturan bilgi grupları veya dizin elemanları için kullandığımız özel bir döngümüz vardı. (FOR EACH....NEXT) bu döngüyü Querystring için uygulanacak olursak ;

```
<%
For Each eleman in Request. Querystring
Response.Write eleman & "....." & Request. Querystring(eleman)
Next
%>
```

şeklinde bir döngü ile bize Querystring ie gönderilen tüm elemanları ve bu elemanların değerlerini ekrana basabiliriz. Yukarıdaki döngü Request. Querystring ile oluşturulan her eleman için döngüyü tekrarlar.

Request. Querystring ("kontrol").count özelliği gönderilen elemanları saymak için kullanılır. Eğer bu sayı"0" 'a eşit ise herhangi bir bilgi gönderilmemiş demektir. Şimdi değişik konularda başlıkların yer aldığı ve bu başlıklar arasından kullanıcının yaptığı

seçimlere bağlı olarak bu konularda kendisine bilgi göndereceği mesajını ekrana basan bir ASP uygulaması oluşturalım. Kullanıcının seçim yapabileceği selectbox'ın yer aldığı Html formunu dizayn edelim:

```
< HTML >
< HEAD >
< TITLE > kitap başlıkları < /TITLE >
< /HEAD >
< BODY >
Aşağıdaki konu başlıklarından ilgilendiklerinizi seçiniz.
< FORM ACTION="responseQuerystring.asp" METHOD="GET" >
< Select size=3 name="Konular" MULTIPLE >
< OPTION > Bilgisayar < /OPTION >
< OPTION > Hikaye < /OPTION >
< OPTION > Şiir < /OPTION >
< OPTION > Roman < /OPTION >
< /select >
< input type= "submit" value= "Gönder" >
< /FORM >
< /BODY >
< /HTML >
```

Şimdi bu formdan gönderilen verileri işleyen ASP kodunu oluşturalım:

Kitap istek formu : < BR >

```
<%
if Request. Querystring("Konular").count= 0 then Response.write "Herhangi bir konu seçmediniz."
ELSE
Response.write size seçmiş olduğunuz "&"< BR >
Response.Write Request. Querystring ("konular")
Response.write "hakkında broşür yollayacağız. Teşekkürler"
END IF
%>
```

Kod Nasıl Çalışır:

İlk form basit bir html formudur. Selectbox butonun oluşturulması için kullanılmıştır. <select....multiple> yer alan multiple seçeneği CTRL tuşuna basılarak birden fazla seçim yapılmasına olanak tanır. ASP içerisinde yer alan Request.QueryString("konular").count=0 şartı eğer hiçbir konu başlığı seçilmemiş ise devreye girer. Eğer kullanıcı formda seçim yapmış ise ELSE şartı devreye girer ve seçilen konu başlıkları ekrana yazılır.

FORM KOLEKSİYONU

Eğer form içerisinde gönderilen bilgiler POST metodu kullanılarak gönderilmiş ise bu bilgiler FORM koleksiyonu içerisinde yer alır. Bu bilgiler request .FORM kullanarak kontrol edilebilirler. Genel kullanımı:

Request. Form ("kontrol_adi") şeklindedir.

Form nesnesi içerisinde textbox dışında aşağıda ki elemanlarda bulunabilir. Bunlar:

- Textbox
- Checkbox
- Option Buttons
- Listbox ve türevleri
- Hidden Fields
- Text Areas

Tüm bu elemanların oluşturulması ile ilgili bilgileri herhangi bir HTML öğretici siteden öğrenebilirsiniz. Formun POST metodu ile gönderilen bilgiler HTML veri akışı içerisinde

kullanıcıya gönderilir, bilginin iletilmesi için browser ın adres hanesi kullanılmaz. Bir önceki örneği form koleksiyonu ile oluşturmak isteseydik ;

Request.Form ("Konular") şeklinde bir değişiklik yapmamız yeterli olacaktı.

CLIENTCERTIFICATE KOLEKSİYONU

Web browser, web server ile Secure (SSL) bağlantısı üzerinden bağlantı kurmak istediğinde bu işlem dijital sertifikalar üzerinden sağlar. Bu dijital sertifika bağlantı yapılan web server ve organizasyon hakkında gerekli bilgileri taşır bu CA Certificate Authority olarak bilinir. Bu işlem bilgilerin güvenli bir bağlantı üzerinden aktarılmasını sağlar bilgi aktarımı SSL, Secure Sockets Layer protokolü üzerinden gerçekleştirilir. SSL, Http protokolünün daha güvenli hale getirilmiş bir varyasyonudur. En son versiyonu SSL 3.0/PCT 1 dir. (PCT: Private Communication Technology) Clientcertificate de bir koleksiyon meydana getirir ve bu koleksiyona:

<%

For Each Key in Request. ClientCertificate
**Response.Write (Key & " : " & Request.ClientCertificate (key) & "
")**
Next

%>

şeklinde ulaşabilirsiniz.

Bu koleksiyonda yer elemana ise ; Request. ClientCertificate (Key) şeklinde ulaşabilirsiniz. İlerleyen bölümlerde ClientCertificate ile ilgili daha ayrıntılı bilgilere ve örneklere yer verilecektir.

Request Nesnesinin Özellikleri ve Metotları

Request nesnesi koleksiyonun dışında da bazı özel özellik ve metotlara sahiptir. Bu özelliklere ve metotlara göz atalım .

TotalBytes Özelliği

Bu özellik browser tarafından gönderilen bilginin toplam olarak kaç byte olduğunu bulmak için kullanılır. Aşağıda ki kod gönderilen bilginin kaç byte olduğunu ekrana yazar

<%

Response.Write "Göndermiş olduğunuz Bilgi:"
Response.Write Request.TotalBytes & "dır"

%>

BinaryRead Metodu

BinaryRead metodu POST ile server a gönderilen bilgilerin alınması için kullanılır. Form ve querystring metodlarında farklı olarak text dışında veri gönderildiğinde bu metod bu verilerin okunması için kullanılır. Daha önce anlatılan TotalBytes özelliği bu metoda parametre olarak sunulur. Aşağıda verilen kodu inceleyelim

```
<%  
Dim Dosya_boyutu, Oku  
Dosya_boyutu=Request.Totalbytes  
Oku=Request.BinaryRead(Dosya_boyutu)  
For i= 1 to Dosya_boyutu  
Response.Write MidB (oku, i, 1)  
Next  
%>
```

MidB , Mid fonksiyonuna benzeyen fakat düzensiz oluşturulmuş bilgileri oluşturulmuş bilgileri okumak için kullanılan bir text fonksiyonudur. (Aslında N boyutlu dizi haline getirilmiş veriler demek daha doğru olur.) Bu fonksiyon döngü içerisinde her defasında bir karakter okunur ve bu karakter ekrana yazılır.

ServerVariables (Server Değişkenleri)

Request nesnesinin bir diğer koleksiyonu, bizim kendi Web Server'ımızın o anda çalışmakta olan ASP sayfası için oluşturduğu ortamın değişkenleridir. Bunların arasındaziyaretçinin Browser'ına ilişkin bilgiler de vardır. Önce bu kısa ASP sayfasını çalıştırarak kendi Server'ımızın şu andaki değişkenlerini görelim; sonra bunları ayrıntılı ele alalım

```
<HTML>  
<HEAD>  
<TITLE>HTTP ServerDeğişkenleri Koleksiyonu</TITLE>  
<meta http-equiv="content-type" content="text/html; charset=ISO-8859-9">  
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1254">  
</HEAD>  
<BODY BGCOLOR=white>  
<CENTER>  
<H2>HTTP Server Değişkenleri Koleksiyonu</H2>  
</CENTER>  
<TABLE BORDER=1>  
<TR><TD><B>Değişkenin adı</B></TD> <TD><B>Değeri</B></TD></TR>  
<% For Each key in Request.ServerVariables %>  
    <TR>  
        <TD><% = key %></TD>  
        <TD>  
            <%If Request.ServerVariables(key) = "" Then  
                Response.Write " "  
            Else  
                Response.Write Request.ServerVariables(key)  
            End If  
            Response.Write "</TD>"%>  
        </TD>  
    </TR>  
<% Next %>  
</TABLE>  
<p>  
Sizin Host'unuzun adı:<B> <%=Request.ServerVariables("HTTP_HOST")%></B>  
</BODY>  
</HTML>
```

Bu sayfayı çalıştırdığımız zaman görüntülenecek tabloda, Bir HTTP Server'ın sayfasını çalıştırdığı anda oluşturduğu ortama şekil veren bütün değişkenleri göreceksiniz. Bu değişkenleri programlama yoluyla değiştiremeyiz; sadece okuyup, yararlanabiliriz. **HTTP Server Değişkenleri Koleksiyonunun** elemanları şöyle sıralanır:

Değişkenin adı	Değeri
ALL_http	HTTP Header içinde yer alan bütün değişkenler ve değerleri. Header adlarının önünde "HTTP_" öneki vardır.
ALL_RAW http	Header içinde yer alan bütün değişkenler ve değerleri. Header adları ve değerleri istemci Browser'ın verdiği şekilde gösterilir.
APPL_MD_PATH	Web Server'ın ISAPI.DLL dosyası için varsaydığı kök dizin
APPL_PHYSICAL_PATH	Web Server'ın varsaydığı kök dizinin gerçek yolu
AUTH_PASSWORD	Kullanıcı Web Server'a kullanıcı adı/parola yöntemiyle bağlanabiliyorsa, kullanılan parola
AUTH_TYPE	Kullanıcı Web Server'a kullanıcı adı/parola yöntemiyle bağlanabiliyorsa, kullanılan yetkilendirme yöntemi
AUTH_USER	Kullanıcı Web Server'a kullanıcı adı/parola yöntemiyle bağlanabiliyorsa, kullanıcı adı
CERT_COOKIE	Kullanıcı siteye bağlanmak için yetkilendirme sertifikası kullanıyorsa kendisine verilen kimlik (ID)
CERT_FLAGS	Sertifikanın varlığını gösteren bit değeri
CERT_ISSUER	Sertifika varsa veren kurum
CERT_KEYSIZE	Secure Socket Layers kullanılıyorsa, bağlantı için anahtar değeri
CERT_SECRETKEYSIZE	Özel anahtar değeri
CERT_SERIALNUMBER	Sertifika seri no.
CERT_SERVER_ISSUER	Sertifikayı veren merci
CERT_SERVER_SUBJECT	Server Sertifikasının "konu" alanı değeri
CERT_SUBJECT	İstemci Sertifikasının konu alanı değeri
CONTENT_LENGTH	İstemcinin gönderdiği bilgi yumağının boyutu
CONTENT_TYPE	Ziyaretçiden gelen bilgilerin GET veya POST metoduna göre edildiği tür
GATEWAY_INTERFACE	Web Server'ın ziyaretçi ile etkileşim arayüzünün adı ve sürümü. Genellikle: CGI/1.1
HTTPS	Ziyaretçi ile bağlantı güvenli ise ON, değilse OFF
HTTPS_KEYSIZE	Secure Sockets Layer için bağlantı anahtar sayısı
HTTPS_SECRETKEYSIZE	Özel Server sertifikasının gizli anahtar sayısı
HTTPS_SERVER_ISSUER	Özel Server sertifikasının veren merci
HTTPS_SERVER_SUBJECT	Özel Server sertifikasının konusu
INSTANCE_ID	Web Server'ın aynı anda kaç kere çalışmakta olduğu
INSTANCE_META_PATH	Şu anda çalışmakta olan Web Server'ın Meta yolu
LOCAL_ADDR	İstemcinin IP numarası
LOGON_USER	İstemci Windows NT sisteminde ise oturum açma adı
PATH_INFO	Çalışmakta olan ASP'nin görece yolu ve adı

PATH_TRANSLATED	Çalışmakta olan ASP'nin gerçek yolu ve adı
QUERY_STRING	İstemcinin gönderdiği bilgi kümesi
REMOTE_ADDR	İstemcinin Host'unun (ISS'inin) IP'si
REMOTE_HOST	İstemcinin Host'unun (ISS'inin) adı
REMOTE_USER	İstemcinin gerçek adı
REQUEST_METHOD	İstemciden bilgi isteme yöntemi (GET veya POST)
SCRIPT_NAME	Çalışmakta olan ASP'nin adı
SERVER_NAME	Sunucu'nun adı
SERVER_PORT	Sunucuya bağlantının geldiği TCP kapı numarası
SERVER_PORT_SECURE	TCP kapısı güvenli ise 1, değilse 0
SERVER_PROTOCOL	Server'ın çalıştırdığı HTTP'nin sürümü
SERVER_SOFTWARE	Server programının adı ve sürümü
URL	Şu anda geçerli URL

RESPONSE NESNELERİ

Bu başlık altında her iki objeyi daha detaylı olarak inceleyeceğiz. Bu objeler browser ve web server arasındaki iletişiminin sağlanması için kullanılırlar. Şimdi bu detaylara ayrıntılı olarak bakalım.

Write Metodu:

Response objesinin en sık kullanılan metodudur. Write metodu ASP sayfamızda bilgileri görüntülemek için kullanılır. Genel kullanımı;
Response.Write [değer] şeklindedir.

```
<%
Yazılacak_text="Bugün günlerden ne?"
Response.Write yazılacak_text
%>
```

Şeklinde bir kullanım browser ekranına "Bugün günlerden ne?" diye bir mesaj yazar. Asp script bildiğiniz gibi <%.....%> script sınırlayıcıları arasına yazılır. Bu kullanımın iki farklı şekli vardır. Eğer html tagları içerisinde herhangi bir değişkenin taşıdığı bir değeri görüntülemek istiyorsak <%=değer%> daha uygun bir kullanım olacaktır. Fakat bu kullanımın dezavantajı sadece 1 satırlık bir kodlamaya izin vermesidir. Yani;

```
<%=değer
Response.Write "Bu kullanım hata verir."
%>
```

Şeklinde bir kullanım yanlıştır. Dolayısıyla birden fazla satır ASP kodlaması gereken durumlarda ASP kodunu <%.....%> satırları arasına yazmak daha uygun olacaktır. Aşağıdaki örneği inceleyelim:

```
<%
text1= "Merhaba"
text2= "Yeni ASP programcıları"
Response.write text1 & text2
%>
```

Response.write text1 & text2 kullanımı iki farklı değişken içerisinde tutulan stringleri birleştirerek tek satırda yazmak için kullanılmıştır. "&" işareti iki değişkeni birleştirmek için kullanılır. Response.write bir işlemin sonucu ekrana yazmak içinde kullanılabilir. Aşağıdaki örneği inceleyelim;

```
<%  
sayı1= 24  
sayı2= 8  
Response.write sayı1/sayı2  
%>
```

Şeklinde bir kullanım ekrana 3 yazılmasına neden olur. Çünkü sayı1 /sayı2 yani $24/8=3$ dür, ve response.write 3 şeklinde bir kullanıma eşdeğerdir. Bir formdan bize iletilen bilgileri Request objesini kullanarak alabilir ve gene bu bilgiyi Response objesinin write metodunu kullanarak ekrana yazabiliriz.

```
<%  
Response.Write (Request.QueryString("text1"))  
%>
```

şeklinde bir kullanım bize istek gönderen formdaki text1 adlı değişkeninin değerini ekrana yazar.

Buffer:

Buffer özelliği response ile oluşturulan Html Data akışının html dosya oluşturulması tamamlandıktan sonra veya her satır iletilindiğinde gösterilmesi ile ilgili bir özelliktir. Default değeri "on" dur bu değere false u set edecek olursak ;

Response.Buffer=False şeklinde bu işlem yapılabilir.

Clear:

Response.Clear metodu buffer (tampon) edilmiş tüm html bilgisinin silinmesi için kullanılır. Kullanımı: Response.clear şeklindedir. Fakat unutulmaması gereken nokta eğer Response.Buffer= false olarak set edilmiş ise Run-time (çalışma zamanı) hataya neden olur.

End:

End metodu web server işlemi durdurmasını ve Response.End noktasına kadar oluşturulmuş Html datanın gönderilmesini sağlar. Kullanımı :

Response.End şeklindedir

Expires:

Expires özelliği dakika cinsinden sayfanın browser tarafından hafızada ne kadar tutulacağı ile ilgili bilgiyi set etmek için kullanılır. Eğer kullanıcı aynı sayfaya Response.Expires ile belirlenen zamandan daha önce geri dönerse sayfanın hafızadaki versiyonu kullanıcıya gösterilir. Kullanımı : **<% Response.Expires=dakika %>** şeklindedir. Eğer bu değere "0" set edilirse (**Response.Expires=0**) sayfaya her geri döndüğünde sayfa yeniden yüklenir.

ExpiresAbsolute:

ExpiresAbsolute tıpkı Expire özelliğibne benzer olarak fakat belirtilen sürenin dakika değil tarih veya saat olacak şekilde set edilmesi suretiyle sayfanın geçerlilik süresinin belirlenmesi için kullanılır. Kullanımı :

<% Response.ExpiresAbsolute=#tarih# %> şeklindedir.

Redirection:

Kullanıcıyı bir Asp sayfasından diğerine yönlendirmek için kullanılan bir metoddur. Bu metodun yerini alan 2 yeni metod olan server.transfer ve server.Execute metodlarına daha sonra ayrıntılı olarak göz atacağız. Redirection ile ilgili olarak bilmemiz gereken bazı önemli noktalar vardır. Eğer http header client'a gönderilmiş ise Response.redirect hataya neden olur. Bu hatanın önüne geçmek için response.Buffer özelliğini true ya set etmek sureiyle ve herhangi bir noktada response.clear ı kullanarak response.Redirect in hata vermesini engelleyebiliriz. Response.Redirectun genek kullanımı:

Response.Redirect("yönlendirilecek_sayfa") şeklindedir.

Server. Execute ve Server.Transfer

Server. Execute ve Server.Transfer bir ASP sayfası içersinden başka bir sayfanın çalıştırılması veya o sayfanın içeriğinin aynı sayfa içerisinde gösterilmesi için kullanılır. Aralarında ki tek fark ise Server. Execute kullanıldığında hedef sayfa çalıştırıldıktan sonra orijinal sayfa nın işletilmesine devam edilmesine rağmen Server.Transfer kullanıldığında orijinal sayfaya geri dönülmez. Page1 , Page2 veMainpage adı altında 3 sayfanın olduğunu düşünün

ÇEREZLER

Siteye giriyordunuz. Adam size "sayfayı kişiselleştir" diye bir link koymuş. Tıklayıp içinizi döküyorsunuz. Siteyi bir sonraki ziyaretinizde site size adınıza hitaben "merhaba koçum, seni tanıyorum, bana kendini anlatma, çok iyi bilirim ben seni ... ismin şu, sevdiğin kalem markası Rotring, başın ağrıyınca önceden Novalgin alırdın şimdi modaya uyup Aspirin Forte.. monitörün philips marka ve sen simit şeklindeki power düğmesine gıcık oluyorsun ... haa bir de bu siteyi 2. ziyaretin ... nerden bildim ama... hahaha" türünden şaklabanlıklar yapıyor. Peki bunu nasıl beceriyor? Hepiniz çerezlerle olduğunu biliyorsunuz.

ASP ile istemci bilgisayarlara çerez yollamak çok basit bir iştir. Gerçekten çok basit. ASP nin yerleşik delikanlılarından RESPONSE nin bu iş için özel bir metodu var: COOKIES . İstemciye çerez yollamak için bu metodla birlikte anahtar değerler (bir veya iki) gönderiyoruz. (bir ayrıntı: ASP de iki anahtar sadece cookies kolleksiyonunda kullanılıyor). Şimdi örnek kodu inceleyelim:

```
Response.cookies("kabuk")= "Evet, kabuk"  
Response.cookies("kabuklarim")("adi") = "Mucit"  
Response.cookies("kabuklarim")("sevdigi_icecek") = "Kızılcahamam Maden Suyu ve Sodası"  
Response.cookies("kabuklarim")("medeni_durumu") = "Bekar!"  
Response.Cookies("kabuklarim").Expires = Now() + 90
```

Peki çerezi yolladık tarayıcıya. Yani kabukları. Peki bu kabukları görmek istediğimiz zaman ne yapmamız gerekiyor. İşte o zaman ASP nin diğer delikanlı nesnesi REQUEST talip oluyor göreve. Çünkü bir şeyleri talep etmek onu görevi. Biz de ona bir emir vereceğiz. "Çerezler arasından şu anahtardaki değeri bana bir getiriver bakayım" denildiği anda size o değeri getirecektir. Bu metodu kullanmak, response ile çerez yollamaya çok benzer. Ancak bir fark vardır. Response de ilgili anahtara atama yapılır, burada ise request zaten bize bir değer getirir, biz de bu değeri işimize geldiği gibi kullanırız. Aşağıda REQUEST ile çerezden bilgi almayı görüyorsunuz.

```
Adim = Request.cookies("kabuklarim")("adi")
ne_icerim = Request.cookies("kabuklarim")("sevdigi_icecek")
medeni_halim = Request.cookies("kabuklarim")("medeni_durumu")
Response.Write Adim & " / " & ne_icerim & " / " & medeni_halim
' sayfadaki çıktı: Mucit / Kızılcahamam Maden Suyu ve Sodası / Bekar!
```

İşte bu örneklerde çerezle bilgi yollama ve de çerezden bilgi alma tekniğinin ne kadar kolay olduğunu görüyorsunuz.

```
<html>
<head>
<title> KİŞİSEL ZİYARET SAYACI </title>
<meta http-equiv="Content-Type" content="text/html; charset=windows-1254">
<meta name="Generator" content="EditPlus">
<meta name="Author" content="Mucit">
</head>

<body bgcolor="#FFFFFF">

<%

ziyaret = Request.cookies("sitem")("ziyaret")

If ziyaret = "" Or Not Isnumeric(ziyaret) Then
Response.cookies("sitem")("ziyaret") = "0"
Response.Cookies("kabuklarim").Expires = Now() + 365
Response.Write "Siteye ilk defa geldiniz. Saolun. Bir daha gelin haaa.."
Else
ziyaret = ziyaret + 1
Response.cookies("sitem")("ziyaret") = ziyaret
Response.Cookies("kabuklarim").Expires = Now() + 365
Response.Write "Siteye " & ziyaret & ". gelişiniz, aferin hep gelin haa.. "
End If

%>

</body>
</html>
```

APPLICATION

Belirtilen uygulamadaki tanımlı bütün kullanıcıların bilgiyi paylaşımları için Application nesnesini kullanabiliriz. Bir ASP-uzantılı uygulama, sanal dizin ve onların altdizinlerindeki tüm .asp dosyaları gibi tanımlanır.

Application nesnesi birden fazla kullanıcı tarafından paylaşılabildiği için, kullanıcıların bir özelliği aynı anda değiştirme girişimlerini önlemek için Lock ve Unlock yöntemleri kullanılır. Bir örnek yaparak çalışmasını inceleyelim. Bu örneğimizle kullanışlı sayfa sayaçları yapabilirsiniz. Örneği inceleyince daha iyi anlayacağınıza eminim...

Aşağıdaki örneğimizi ne olur manuel yazalım ve Sayac.asp adıyla kaydedelim. İsterseniz kopyala-Yapıştır yapabilirsiniz ama elle yazmanız sizin açınızdan çok faydalı olacaktır.

Düşünsenize belki hata yapacaksınız ve bu hatayı aramak zorunda kalacaksınız ve böylece bir kaç kere tekrar etmiş olacaksınız...

```
<%  
Response.Expires = 0  
'Expires sayesinde sayfanın içeriğinin bilgilerinin cache bellekte saklanmasını engelleriz.  
%>
```

```
<%  
If (Application("Sayac") = "") Then  
'Bu ziyaretçi için Application başlatılmadıysa başlatılsın.  
Application("Sayac") = 0  
End If
```

```
Application.Lock  
'Application'ı Kilitliyoruz. Ve kullanıcı giriş yaptıktan sonra 1 değer  
'arttırıyoruz.
```

```
Application("Sayac") = Application("Sayac") + 1  
Application.Unlock  
'Ve tekrar serbest bırakıyoruz. Diğer kullanıcılarla bu Application  
'kullanılabilirsin diye...  
%>  
Bu Sayfaya <%= Application("Sayac") %> Kere Giriş Yapıldı.  
<P><A HREF="sayac.asp">Yenilemek İçin Tıklayın.</A>
```

Bu kodu yazıp çalıştırdığımız zaman, sayfayı her yenilediğimizde sayaç bir değeri kadar arttırılacaktır. Eğer Sayaç+1 yerine 5 yazarsanız sayacınız 5'er 5'er artacaktır... İsterseniz başka bir örnekle bu nesnemize ait bilgilerimizi pekiştirelim...

Diyelim ki bir chat scripti yazıyorsunuz ya da bir Active Users Scripti yazıyorsunuz, o zaman da bu nesnemizden faydalanmamız gerekecektir. Şimdi hemen diğer bir örneğe geçelim. İlk Olarak bir Chat'e Giriş sayfası yapalım. Tabii bu sanal bir chat. Yani sadece sayıyı kontrol etmeyi yazacağız... NotePad'i açalım ve aşağıdaki kodları chat.asp diye kaydedelim...

```
<%@ Language=VBScript Codepage="1254"%>  
Chat Odamıza Gitmek İçin <A HREF="chatekatil.asp">Tıklayın</A>  
<%  
Response.Write "Şu anda Chat Odamızda "&Application("chat")&" kullanıcı bulunmaktadır..."  
%>
```

Aşağıda göreceğiniz scripti de ChateKatil.asp diye kaydedelim. Ve bir önceki sayfada yazdığımız scriptten bu sayfaya link verdiğimizizi hatırlayarak, o sayfada <a href'ine hangi link ismini verdiyseniz o ismi de verebilirsiniz...

```
<%@ Language=VBScript Codepage="1254"%>  
Chat Odamızdan ayrılmak İçin <A HREF="ayril.asp">Tıklayın</A><%  
Application.Lock  
'Hatırladığınız gibi, önce Application'ımızı kilitliyoruz ve sayacı bir  
'arttırdıktan sonra kilidini kaldırıyoruz...  
Application("chat")=Application("chat")+1
```

```
'Sayacı bir arttırıyoruz.  
Application.Unlock  
'Ve tekrar Application'ımızı serbest bırakıyoruz ki, diğer kullanıcılar  
'giriş yaptığı zaman kilitli kalmasin....  
Response.Write "Şu anda Chat Odamızda "&application("chat")&" Kişi Bulunmaktadır..."  
'Daha sonra Application'ımızın tuttuğu sayısal değeri, Response  
'metoduyla sayfaya basıyoruz. Ve böylece kaç kişinin  
'Application'ımızı açtığını görebiliyoruz. Bir ilerki sayfada ise  
'Ziyaretçimizin Application'ımızı terkettiği zaman diğer kullanıcıların  
'sayacı doğru görüntüleyebilmesi için 1 değer azaltmayı göreceğiz...  
%>
```

Aşağıda göreceğiniz scripti de Ayril.asp diye kaydedelim.

```
<%@ Language=VBScript Codepage="1254"%>  
Chat Odamıza Tekrar Bağlanmak İçin <A HREF="Chat.asp">Tıklayın</A>  
<%  
Application.Lock  
'Hatırladığınız gibi, önce Application'ımızı kilitliyoruz ve sayacı bir  
'arttırdıktan sonra kilidini kaldırıyoruz...  
Application("chat")=Application("chat") -1  
'Sayacı bir azaltıyoruz.  
  
If Application ("chat")<0 then  
Application("chat")=0  
'Eğer Application'ımızın değeri 0'dan küçükse Application'ımızı 'durduruyoruz.  
End If  
Application.Unlock  
'Değilse kilidi kaldırıyoruz.  
Response.Write "Şu anda Chat Odamızda "&application("chat")&" Kişi Kalmıştır..."  
'Ve kalan sayıyı sayfaya Response ediyoruz...  
%>
```

SESSION

HTML ve Javascript ile biraz oynadıysanız, bilirsiniz ki bir sayfadan ötekine değişken değeri aktarmak, imkansıza yakın derecede zordur. Değişkenlerin ömrü, fonksiyonla sınırlıdır. Bir ASP sayfasında herhangi bir değişkeni fonksiyon dışında tanımlamakla ve değer atamakla onu bütün fonksiyonlar için geçerli hale getirebiliriz. Fakat kimi zaman isteriz ki, bir fonksiyonun değeri bütün sayfalarda aynı olsun; ziyaretçinin sayfa değiştirmesi ile değişkenin değeri değişmesin. Bunu ASP'de yapmak çok kolaydır. ASP'de bu zorluğu yenebilmek için değişkenlerimizi **Session** nesnesi için oluşturabiliriz; ve bu değer ziyaretçinin oturumu boyunca devam eder; bütün ASP sayfalarındaki bütün Fonksiyonlar tarafından bilinebilir. Örneğin:

Session ("Tupras") = 44500

Session Türkçe oturum demektir. ASP'nin özelliği artık bildiğinizi varsayıyorum. ASP Sunucusu Server'a bağlanan, yani bir talepte (Request'de) bulunan her bir ziyaretçiye ayrı bir oturum ayrı bir session açar. Tabii Cookie denetimi yoksa... Ve her Session'a bir ID verir...

Session'ın en büyük özelliği dinamik olmasıdır. Yani ziyaretçinin sitede bulunduğu her saniye Session nesnesi tarafından takibe alınır... Bu sayede eğer gerçekten profesyonel planlamalar yaparken Session nesnesinin metotlarından bir çok şekilde faydalanacağız...

Session nesnemizin en büyük özelliği tanımladığımız değişkenleri diğer geçiş sayfalarında da kullanabilmemiz için tutmasıdır... Hemen bir örnek yaparak Session nesnemize giriş yapalım... Önce Bir Form Hazırlayalım ve bu formu Session.asp diye kaydedelim.

```
<FORM NAME="formadi" ACTION="SessionDevam.asp" METHOD="POST" >
Lütfen Adınızı Giriniz:
<INPUT TYPE="text" NAME="Isim">
<BR>
Soyadınız:
<INPUT TYPE="text" NAME="Soyad">
<BR>
<INPUT TYPE="submit" NAME="cmdGonder" VALUE="Gönder">
</FORM>
```

Aşağıdaki Kodları da SessionDevam.asp adıyla kaydedelim.

```
<%@ Language=VBScript Codepage="1254"%>

<%
Session.Timeout=15
'Oturum süresi, eğer sayfaya hiç bir müdahalede bulunulmazsa 15 'dakikadır.
Session ("Isim")=Request.Form("Isim")
Session ("Soyad")=Request.Form("Soyad")
'Bir önceki sayfadan
'taşıdığımız değeri Request metoduyla Oturumda tutuyoruz.

Dim Icerik
Dim IcerikSonu
%>

<%
IcerikSonu=Session.Contents.Count
For Icerik=1 To IcerikSonu 'Session nesnemizde tuttuğumuz değerleri
'Session.Contents yardımıyla saydırıyoruz.

Response.Write (Session.Contents(Icerik) &"<br>")
'Sonucu sayfaya Response ederek yazdırıyoruz. Ve bir <br> yani
'Break Line koyarak (Alt satıra Geçmemizi sağlar.) Next yordamıyla
'sıradaki Kayıtları ekrana yazdırmasını sağlıyoruz...
Next
%>
```

Bir ASP sayfasını oturum açmadan yapılandırmak için alttaki kodu ekleyebilirsiniz..
Değerini True yaparak başka bir sayfada oturumu başlatabilirsiniz...

```
<%@ EnableSessionState=False %>
```

Session Timeout:

Kullanıcı bir uygulamadaki bir sayfayı belirli bir süre istemez ya da yenilemezse, oturum otomatik olarak sona erer. Bu süre için varsayılan değer 20 dakikadır. Bir uygulama için varsayılan değeri, Internet Information Service çalışma ekindeki Uygulama Seçenekleri özellik sayfasında değiştirebilirsiniz.

```
<% Session.Timeout = 16 %>
```

Session Abandon:

Abandon yöntemi, bir Session nesnesinde saklı olan tüm nesneleri yok eder ve kaynaklarını bırakır.

Abandon yöntemini çağırmak istemiyorsanız, sunucu bu nesneleri oturumun süresi bittiğinde yok eder.

Kullanımı:

Session.Abandon

Abandon yöntemi çağrıldığında, geçerli Session nesnesi silinme için havuza alınır, ancak geçerli sayfadaki komut dosyası komutlarının tümü işlenmeden tam olarak silinmez.

Böylece, sonraki Web sayfaları dışında, yalnızca Abandon yönteminin çağrıldığı sayfadaki Session nesnesinde saklı olan değişkenlere erişebilirsiniz.

Örneğin, aşağıdaki komut dosyasında üçüncü satır Oğuz değerini yazar. Bu, sunucu komut dosyasının işlenmesini bitirene kadar Session nesnesinin yok edilmemesinden dolayıdır.

```
<%  
Session.Abandon  
Session("Isim") = "Oğuz"  
Response.Write(Session("Isim"))  
%>
```

Sonraki Web sayfalarında Isim değişkenine erişirseniz, değerinin boş olduğunu göreceksiniz.

Bunun nedeni, Isim değişkeninin, yukarıdaki işlemi bitirdiğinde önceki Session.Abandon nesnesiyle yok edilmesidir.

Server, bir oturumu kapattıktan sonra başka bir Web sayfasını açtığınızda, yeni bir Session nesnesi oluşturur. Değişkenleri ve nesneleri, bu yeni Session nesnesinde saklayabilirsiniz.

Aşağıdaki örnek, sunucu geçerli sayfayı çalıştırmayı bitirdiğinde oturumun son durumunu verir.

```
<% Session.Abandon %>
```

FORM ELEMANLARINDA DEĞER ALMA

ActiveX Veri Erişim (ADO) Nesneleri

ASP'nin diğer CGI tekniklerine göre kolay olmasının (peki, kabul, "kolay görünmesi" diyelim!) belki de sadece veri erişimini adeta çocuk oyuncağı haline getirmesidir. ADO, gerçekte bir ASP nesnesi olmaktan çok **Server Component**'i (sunucu bileşeni) sayılır. Bu bileşene biz ASP içinden bir ActiveX nesnesi ile ulaşırız.

Veritabanı, günümüzde giderek Web Programlarının temelini oluşturuyor. Sayfaların unsurları veritabanı dosyasından alınıyor; ziyaretçilerin verdikleri bilgiler veritabanına yazılıyor. Bu gelişimin başlıca sebebi, veritabanının site güncelleştirme işlerini kolaylaştırmasıdır. Söz gelimi bir sayfadaki seçenekleriniz, bir veritabanından alınıyorsa, bu seçenekleri alan VBScript kodu hiç değişmeden kalacak ve siz sadece veritabanı dosyanızda ilgili verinin alındığı alana yeni değerler girerek, sayfanızı sürekli güncel tutmuş olacaksınız. Bir diğer sebep ise veritabanı dosyalarının idaresinin kolay olmasıdır. Sözelimi ziyaretçilerinizden aldığınız bilgileri daha sonra muhasebe kayıtlarınıza veya adres defterinize, müşteri kütüğüne ya da başka suretle kayda geçirmek istiyorsunuz. Ziyaretçilerimizin form yoluyla bize ilettiği bilgileri düzyazı dosyasına işlemenin yollarını Dosya sistemi Nesnesi'ni (**FileSystem**) görürken, ele aldık. Bunu yapabiliriz kolayca. Ama daha sonra düz yazı dosyasının idaresi, veritabanının idaresi kadar kolay olamaz. ASP sayfalarınız Access, Excel, Paradox, FilePro, SQL Server ve Oracle veritabanlarına ve spreadsheet dosyalarına erişebilir; bu dosyalardan veri okur ve bu dosyalara veri yazabilir. Özetle, ASP programlarımızla, SQL-uyumlu veya Windows ve diğer sistemler için yazılmış ODBC (**Open Database Connectivity**/Açık Veritabanı Bağlantısı) ile uyumlu her türlü dosyaya, ADO nesnesi aracılığıyla ulaşabiliriz.

ODBC ve OLE-DB

Bu kitapçığın baştarafında, ASP dosyalarınızı geliştirmeye başlamadan önce bilgisayarınızda ODBC (**Open Database Connectivity**/Açık Veritabanı Bağlantısı) sürücülerinin kurulu olması gerektiğini belirtmiştik. ODBC, ADO'nun kullandığı tek sistem değildir; ve Microsoft firması, ODBC'nin yerine hızla OLE-DB adını verdiği yeni bir teknolojinin alması için yoğun çaba içinde. OLE-DB, ODBC'nin Web'de sağladığı başarının üzerine bina edilen yeni bir teknoloji. ODBC, ilişkilendirilmiş (relational) veritabanlarına erişmek üzere tasarlandığı halde OLE-DB her türlü veritabanına erişebilir. OLE-DB, ASP programlarımıza yeni nesneler kazandırabilir; kullanılmaya hazır elektronik ticaret bileşenlerini kullanmaya imkan verir. Bu konuda geniş bilgiyi, Microsoft'tan edirebilirsiniz. ASP sayfalarımızda kullanacağımız ADO nesneleri ilerde de ODBC sürücülerine erişme imkanını koruyacağı için, şimdilik sadece ODBC tekniği ile çalışmakta ve bu tekniği öğrenmekte sakınca yok. OLE-DB, ODBC'nin yerini almayacak; fakat içinde ODBC'yi de bulunduracak. Bu da şu anda oluşturacağımız ASP uygulamalarının ilerde OLE-DB tekniği ile çalışan sunucularda işleyeceği anlamına geliyor.

Şimdi ADO ile aşağıda yapacağımız küçük örnekler için bilgisayarınızda kurulu bir veritabanı programı varsa onu kullanarak bir veritabanı dosyasında **uyeler** adıyla şu tabloyu oluşturabilirsiniz:

Alan Adı: **Veri türü**

uyeNo AutoNumber (Birincil Anahtar/Primary Key)

uyeAdi metin

uyeSoyadi metin

email metin

mesaj memo

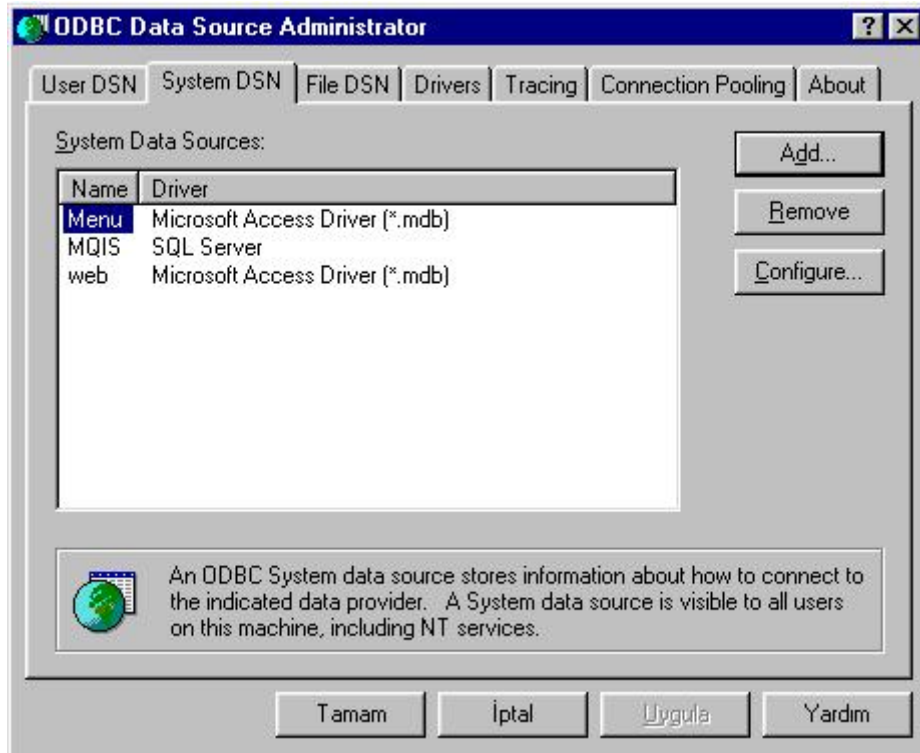
Daha sonra da renkler adıyla şu tabloyu yapın:

Alan Adı: Veri türü

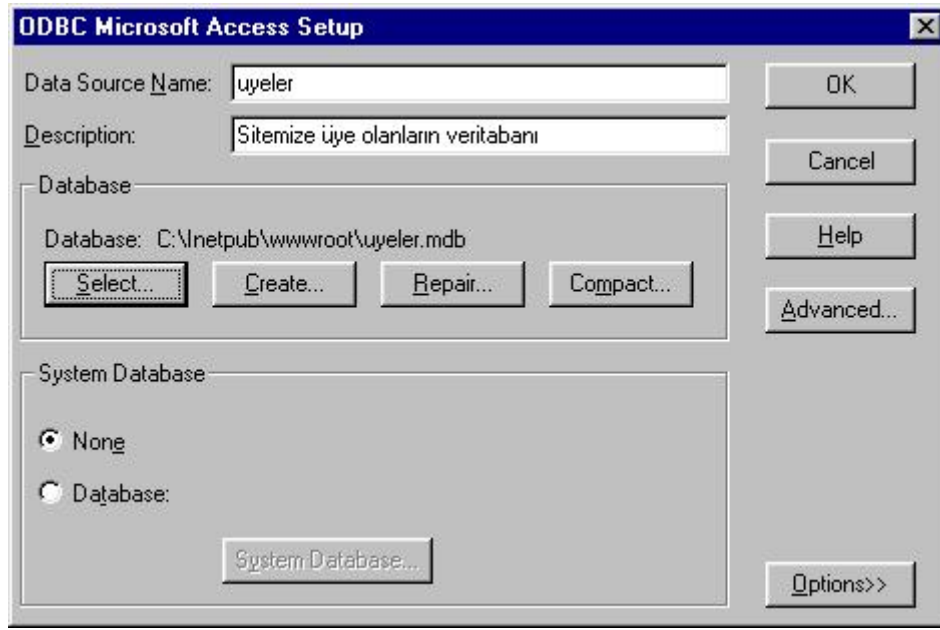
renkID AutoNumber (Birincil Anahtar/Primary Key)

renk metin

Bu tablolardan birincisine bir kaç isim ve diğer bilgileri; ikincisine ise dört-beş renk adı girin. Bilgisayarınızda veritabanı oluşturma programı yoksa bu kitapçığın kodları arasında bulunan **uyeler.mdb** adlı MS-Access dosyasını kullanabilirsiniz. Bu dosyayı, kişisel Web Server'inizin kök dizinine kopyalayın. Sonra, Denetim Masası'nı açın ve adı **ODBC, ODBC 32 Bit**, ya da **ODBC Data Source** olan simgeyi çalıştırın; ikinci sekme olan System DSN'i tıklayın.

Açılacak kutuda **Add/Ekle** düğmesini tıklayarak, yeni veri kaynağı oluşturmak için ilk adım olan veriyi okumakta kullanacağımız sürücüyü seçebileceğimiz kutunun açılmasını sağlayın. Burada, yukarıda oluşturduğunuz veri dosyasına uygun sürücüyü seçin. Örnek **uyeler.mdb**'yi kullanıyorsanız, birinci seçenek olan **Microsoft Access Driver**'i seçmeniz gerekir. Son düğmesini tıklayın ve **Access** dosyasının kurulumunu yapmaya başlayalım. Buradaki **Data Source Name** (DSN, Veri Kaynak Adı), biraz sonra **ADO** nesnesiyle ilgili metodları ve deyimleri yazarken kullanacağımız veri adıdır; buraya "**uyeler**" yazın; çünkü örneklerde bu veriye "**uyeler**" adıyla gönderme yapacağız. İsterseniz, **Description/Açıklama** bölümüne veritabanının niteliğini belirten bir kaç kelime yazabilirsiniz. Sonra, **Select/Seç** düğmesini tıklayarak ve açılacak diyalog kutusu yardımıyla veritabanı dosyasını kopyaladığınız yerde bulun; **OK/Tamam**'ı tıklayarak, veritabanı seçme işlemini tamamlayın.

DSN oluşturma kutularını sırasıyla **OK/Tamam** düğmelerini tıklayarak kapatın; "**uyeler**" verisi, şu andan itibaren bütün Web uygulamalarımızın hizmetine girmiş demektir. İnternet sitenize koyacağınız ve veritabanına erişmesi gereken sayfalarınız için bu işlemi gerçek İnternet ortamında da yapmak zorundasınız. Veritabanı dosyanızı İnternet sitenizde kök dizinine veya bir diğer dizine kopyaladıktan sonra sistem yöneticisine ya elektronik mektupla, ya da evsahibi firmanın yönetim ve teknik destek yardımı sağlayan sayfasında veritabanınızın dosya adını, yolunu, ve DSN olarak kullanmak istediğiniz ismi bildirerek, bizim burada yaptığımız işi Server yöneticisinin yapmasını sağlamamız gerekir. ADO'nun bize sağladığı imkanlardan yararlanabilmek için onun nesnelerini kullanılırız. Bu bölümde ADO'nun nesneleri ve metodlarını ele alacağız.

Connection (Veritabanına bağlantı)

ADO'dan yararlanabilmek için kullanacağımız ilk nesne **Connection**'dir. Bu nesne ile veritabanı ile bağlantı sağlarız, yol açarız:

```
<%  
Dim Veriyolu  
Set Veriyolu = Server.CreateObject("ADODB.Connection")  
Veriyolu.Open "Veri_adi"  
%>
```

Recordset (Kayıt dizisi)

```
<%  
Dim Veriyolu, Kayitdizisi  
Set Veriyolu = Server.CreateObject("ADODB.Connection")  
Veriyolu.Open "Veri_adi"  
Set Kayitdizisi = Veriyolu.Execute("SELECT * FROM Veri_adi")  
%>
```

Recordset.Open

Veritabanına dayanan Web uygulamalarımızda sorun buradaki gibi sadece veriyi okumakla bitmeyebilir; veriyi güncelleştirmek veya silmek isteyebiliriz. Bunun için doğruca ADO'nun **.Recordset** metodundan yararlanmamız gerekir. **.Recordset** metodu ne yapar? Tıpkı ekranınızdaki bir yazının içinde duran imleç (cursor) gibi hayalî bir imleci götürür verilerinizin en başına koyar. Bu hayali imleci veritabanı üzerinde dolaştırmak ve gittiği yerdeki değeri okutmak bizim işimizdir.

Bir veriye bağlantıyı kurduktan sonra kayıt dizimizi **.Recordset** metodu ile sağlayacaksak, yukarıdaki örnek kodumuzu şöyle yazmak gerekir:

```
<!-- #include file="adovbs.inc" -->  
<%  
Dim Veriyolu, Kayitdizisi, Sorgu  
Set Veriyolu = Server.CreateObject("ADODB.Connection")  
Veriyolu.Open "Veri_adi"  
Set Kayitdizisi = Server.CreateObject("ADODB.Recordset")  
Sorgu = "SELECT * FROM Veri_adi"  
Kayitdizisi.Open Sorgu, Veriyolu, aOpenStatic  
%>
```

Bu kod ile, **.Recordset** metodu son **.Open** komutu ile bizim için veri bağlantısını sağlar; verdiğimiz SQL Sorgusu icra edilir ve kayıt diziniz Kayitdizisi'ne kaydedilmeye hazır hale gelir. Şimdi imlecinizi ilerleterek, veriyi fiilen okutmanız gerekir; ki bunu yapmak için yukarıda kolayca **.Execute** metodu ile oluşturduğumuz kayıt dizisinde kullandığımız basit **.MoveNext**'ten daha çok imkana sahibiz: **MoveFirst**: Kayıt dizisinin (Recordset'in) birinci satına gider.

MoveLast: Kayıt dizisinin (Recordset'in) son satına gider.

MoveNext: Kayıt dizisinin (Recordset'in) bir sonraki satına gider.

MovePrevious: Kayıt dizisinin (Recordset'in) bir önceki satına gider.

Move: Kayıt dizisinin (Recordset'in) içinde vereceğiniz sayıya göre ilerler. Bunun için iki sayı vermeniz gerekir: başlangıç noktası ve ilerlenecek kayıt sayısı.

Şimdi gelelim RecordSet nesnemize. RecordSet.Open dediğimiz zaman bu nesnemiz ne yapar?

RecordSet, ekranımızda bir yazının içinde yanıp sönen bir imleç gibi çalışır. Yani bir nevi Hayalet Cursor. Recordset'in amacı bu imleci verilerinizin en başına koymaktır.

Artık bundan sonrası bize kalan bir iştir. Bu imleci, kayıtlar arasında çalıştırmak bizim işimizdir.
Bu imleci 4 şekilde ayarlayabiliriz...

Forward Only: Bu imlecimizle, veritabanındaki kayıtlar arasında sadece ileri doğru ilerleyebiliriz. Geri yani yukarı gitme imkanımız yoktur. Ayrıca yeni kayıt ekleyemeyiz. Ve eğer biz açtıktan sonra, o anda başkaları tarafından değiştirilen veriler varsa, veritabanını yeniden kapatıp açana kadar göremeyiz. Eğer Adovbs.inc'le birlikte kullanırsak kod içindeki kullanımı **adOpenForwardOnly'dir.**

Static: Durağan anlamına gelir. ForwardOnly'e ek olarak, yukarı doğru ilerleyebilir ve yeni kayıtlar ekleyebiliriz... Adovbs.inc'le birlikte kullanıldığında kod kullanımı, adOpenStatic'tir... Eğer biz açtıktan sonra, o anda başkaları tarafından değiştirilen veriler varsa, veritabanını yeniden kapatıp açana kadar göremeyiz.

Dynamic: Adından da anlaşılacağı gibi, bu cursor tipi, tam özelliklere sahip cursor tipidir. Yukarı ve aşağıya ilerleyebilir, yeni kayıt ekleyebilir ve değiştirebiliriz. Eğer biz açtıktan sonra, o anda başkaları tarafından değiştirilen veriler varsa, veritabanını yeniden kapatıp açmadan anında görebiliriz...Kod sayfasında, Adovbs.inc'le birlikte kullanırsak, kod içinde kullanımı **adOpenDynamic'tir...**

Keyset: Bu metodumuzla, başkaları tarafından değiştirilen kayıtları görebiliriz... Cursor'umuz yukarı ve aşağı ilerleyebilir. Adovbs.inc'le birlikte kod içinde kullanımı, **adOpenKeyset'tir...**
Kod içinde kullandığımız, adOpenStatic'in hemen yanındaki ise RecordSet nesnemizin kilit özelliğidir. Farklı çeşitlerde kilitler vardır. Bir kaç tanesini yazacağım.

AdLockReadOnly: Kayıtlı verilerimizin değiştirilmesini, üzerine yazılmasını engellememizi sağlar. Yeni kayıt girişini engeller. Sadece Listelemeye izin verir...

AdLockOptimistic: Bu metodumuz da kayıtlarımızın güncelleştirilmesini, yeni kayıtlar eklememizi, ve istersek silmemizi sağlar.

AdLockPessimistic: Bu metodumuz da eğer bir veritabanı üzerinde işlem yapıyorsak, işlemlerimiz bitene kadar, diğer işlem yapabilecek kişileri engellemek için RecordSet'e kilit koyar.

DSN'siz Veri Bağlantısı

**Veriyolu.Open "Veri=" & Server.MapPath("..../veriler/uyeler.mdb") &
"; Driver = {Microsoft Access Driver (*.mdb)};"**

Burada, DNS'siz bağlantı için veritabanı dosyasının Server'daki görece yerini, adını ve hangi sürücünün kullanılacağını belirtiyoruz. Aynı bağlantıyı, doğrudan Jet sürücüsü için de yazabilirdik:

**Veriyolu.Open "Veri=" & Server.MapPath("..../veriler/uyeler.mdb")
& "; Provider=Microsoft.Jet.OLEDB.4.0;"**

Tabii buradaki sorun kullandığınız veritabanı dosya türüne uygun Microsoft Jet sürücüsü seçebilmektir. Bu konuda geniş bilgi Microsoft'un Internet sitesinde bulunabilir.

SQL

SQL lafları çeşitli temel komutlardan oluşur. Bunlar SELECT, FROM, WHERE, ORDER BY, GROUP BY, HAVING, UPDATE, DELETE, INSERT dir. Gördüğünüz gibi ne kadar da fakir bir dil. Biz bunlardan işimize yarayacak olanları inceleyeceğiz.

POPÜLER SQL LAFLARI

TABLODAN TÜM KAYITLARI TÜM ALANLARIYLA SEÇMEK

Yani tablonun tamamını seçmek için kullanacağımız SQL lafı şudur:
sözdizimi:

"SELECT * FROM <tablo_adi>"

TABLODAN KAYITLARI İSTEDİĞİMİZ ALANLARI SEÇMEK

söz dizimi:

"SELECT <alan_adi_1>, <alan_adi_2>, .. , <alan_adi_n> FROM <tablo_adi>"

TABLODAN BELİRLİ KAYITLARI SEÇMEK (SÜZGEÇLEME)

Örneğin tablomuzda kent diye bir alanımız var. Ve mevcut kayıtlar arasından kenti "ankara" olanları seçmek istiyoruz.
SQL lafımız:

"SELECT * FROM tablomuz WHERE kent = 'ankara' "

Birden fazla koşul da süzgeç de koyabiliriz. Tablomuzda yas diye bir alan olsun. Kenti ankara olan ve yaşı 30 dan büyük olanları seçmek için SQL lafı:

"SELECT * FROM tablomuz WHERE kent='ankara' AND yas < 37"

Gördüğünüz gibi WHERE ifadesi bize kayıtları süzgeçleme imkanı veriyor. Burada = , > , < , <> gibi mukayese operatörleri kullanılıyor.

TABLODAN KAYITLARI SIRALI HALDE SEÇMEK

Örneğin tablomuz da kenti 'ankara' olanları yaş sırasında seçmek istiyoruz. Bunun için ORDER BY alan_adi yazımını kullanırız. Şunun gibi :

"SELECT * FROM tablomuz WHERE kent = 'ankara' ORDER BY yas"

Eğer azalan sırada seçeceksek ORDER BY alan_adi DESC yazımını kullanacağız.

SQL hakkında bilgiler sonraki sayfada devam ediyor.

TABLODAN KAYIT SİLMEK

Örneğin tablomuzdan yaşı 18 den küçük olanları silmek için SQL lafı:

```
"DELETE FROM tablomuz WHERE yas < 18"
```

TABLOYA KAYIT EKLEMEK

```
SQL="INSERT INTO tblVeri (Adi,Soyadi,Telefon,Dogum_Tarihi,Mail) values  
('"&txtAdi&"',"&txtSoyadi&"',"&txtTelefon&"',"&txtDogum_Tarihi&"',"&txtMail&"")"
```

LIKE KULLANARAK KAYIT SEÇİMİ YAPMAK

LIKE kullanarak tam karşılaştırma yapamadığımız alanlarla kayıt seçme imkanı elde ederiz. WHERE ifadesinde alan adından sonra kullanılan karşılaştırma operatörü yerine LIKE yazılır. Bu ifadeyle veritabanımızda arama motoru gibi bir şey bile yapabileceğiz ileride. Şimdi örnek kullanımlar görelim.

Tablomuzdan adı "A" ile başlayan müşterileri seçeceğiz.

```
"SELECT * FROM tablomuz WHERE musteri_adi LIKE 'A%' "
```

Tablomuzdan yazı alanında "asp" içeren kayıtları seçeceğiz. (bir arama motoru misali)

```
"SELECT * FROM tablomuz WHERE yazı LIKE '%asp%' "
```

Evet bu temel komutlar ile yolumuza devam edeceğiz. Artık bu laflar ile veritabanımızdan istediğimiz rafinelikte kayıt seçebiliriz, silebiliriz, arayabiliriz.

VERİTABANI İŞLEMLERİ

Veritabanı muhabbetimiz tam gaz devam ediyor. Bu yazıda bir çok veritabanı operasyonunu birlikte göreceğiz. Kayıt ekleme, silme, güncelleme gibi. Kullanacağımız veritabanı dosyası burada(8,15 kb). Bu dosya C:\inetpub\wwwroot\db konumunda olsun. Sıra geldi script dosyalarımıza.

KAYITLAR.ASP

Öncelikle kayıtları listeleyeceğimiz bir arabirim inşa ettik. kayitlar.asp ye göz atalım. Bu ve diğer ASP dosyaları C:\inetpub\wwwroot\ konumunda olsun.

Kod1. kayitlar.asp

```
<%  
Veri_yolu = Server.MapPath("db/kisiler.mdb")  
Bcumle = "DRIVER={Microsoft Access Driver (*.mdb)};DBQ=" & Veri_yolu  
Set bag = Server.Createobject("ADODB.Connection")  
bag.Open (Bcumle)  
Set kset = bag.execute("SELECT * FROM kisiler")  
%>  
<% i=1 %>  
<p><a href="kayit_yeni.asp">Yeni Kayıt</a></p>  
<table border=1>
```

```

<tr>
<th>#</th>
<th>Ad</th>
<th colspan=2>Eylemler</th>
</tr>
<% Do While Not kset.eof %>
<tr><td><%= i %></td>
<td><%= kset("ad") %></td>
<td><a href="kayit_duzenle.asp?id=<%= kset("id") %>">düzenle</a></td>
<td><a href="kayit_sil.asp?id=<%= kset("id") %>">sil</a></td></tr>
<% kset.movenext %>
<% i = i + 1 %>
<% Loop %>
</table>
<%
kset.Close
Set kset = Nothing
bag.Close
Set bag = Nothing
%>

```

Bu script, basit bir şekilde /db alt dizinindeki kisiler.mdb ile bağlantı kuruyor. kisiler tablosundan aldığı tüm kayıtların "ad" alanındaki değerlerini yazdırıyor. Ve de her bir kayıt için düzenleme ve silme linkleri oluşturuyor. Linkler oluşturulurken sorgu stringi içinde eylemi gerçekleştirecek script dosyasına "id" anahtarıyla kaydın "id" alanındaki değeri gönderiliyor. Tabi bunlar kayıtseti sonunda duracak bir döngü içerisinde yapılıyor. Veriler tablo hücrelerine döngüyle döküldüğüne de dikkat ediniz.

KAYIT_DUZENLE.ASP ve KAYIT_GUNCELLE.ASP

Kayıtların listelendiği kayitlar.asp de her kaydın yanında bir düzenle bağlantısı var. Bu bağlantı ile duzenle.asp dosyasına işaret ediliyor. Bir de sorgu cümlesi konuluyor yanına: "duzenle.asp?id=XX" Buradaki XX yerine geçerli kaydın id alanındaki değeri yazılıyor. Şimdi kayıt_duzenle.asp ye bakalım.

Kod2. kayıt_duzenle.asp

```

<%
id = Request.QueryString("id")
If Not Isnumeric(id) Or Len(id)=0 Then
mesaj "Yanlış Sorgu Cümlesi"
End If
'-----
Veri_yolu = Server.MapPath("db/kisiler.mdb")
Bcumle = "DRIVER={Microsoft Access Driver (*.mdb)};DBQ=" & Veri_yolu
Set bag = Server.Createobject("ADODB.Connection")
bag.Open (Bcumle)
Set kset = bag.execute("SELECT * FROM kisiler where id =" & id)
If kset.eof Then
mesaj "Olmayan Kayıt İstendi"
End If
%>

```

```
<a href="kayitlar.asp">Kayıtlar</a>
```

```
<form method=post action="kayit_guncelle.asp">
<table border=1>
<tr>
<td>Ad</td>
<td><input type="text" name="ad" value="<%= kset("ad") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td>Telefon</td>
<td><input type="text" name="telefon" value="<%= kset("telefon") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td>Email</td>
<td><input type="text" name="email" value="<%= kset("email") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td>ICQ</td>
<td><input type="text" name="icq" value="<%= kset("icq") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td>Adres</td>
<td><input type="text" name="adres" value="<%= kset("adres") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td>Doğum Günü</td>
<td><input type="text" name="dgunu" value="<%= kset("dogum_gunu") %>"></td>
</tr>
<tr>
<td></td>
<td><input type="submit" value="güncelle"></td></tr>
</table>
<input type="hidden" name="id" value="<%= kset("id") %>">
</form>
```

```
<%
kset.Close
Set kset = Nothing
bag.Close
Set bag = Nothing
%>
<%'-----%>
<% Sub mesaj(msg) %>
<p><%= msg %></p>
<% response.end %>
<% End Sub %>
<%'-----%>
```

Aslında bu scriptin de öncekinden pek farkı yok. sadece sorgu cümlesinden "id" anahtarındaki değeri alıyor. Ve bu id değerini kullanarak tablodan tek kayıt seçiyor. ("SELECT * FROM kisiler where id =" & id). Seçtiği kayda ait değerleri ise form input alanlarına döküyor. Formun action özelliğine ise kayit_guncelle.asp yazılmış. Güncelleme işini bu dosyaya havale ediyoruz.

Kod3. kayit_guncelle.asp

```
<%
ad = Request.Form("ad")
```



```
Response.Redirect "kayit_duzenle.asp?id=" & id  
%>
```

KAYIT_SIL.ASP

Sorgu cümlesindeki "id" anahtarından alınan id değeri kullanılarak şu SQL ifadesi oluşturuluyor.

DELETE FROM kisiler WHERE id = " & id . Ve bu ifade bağlantı tarafından yürütülüyor (execute). Sonuçta id si alınan kayıt tablodan silinmiş oluyor. Kullanıcı da geldiği sayfaya yönleniyor.

Kod5. kayit_sil.asp

```
<%  
response.buffer = True  
id = Request.QueryString("id")  
'-----  
Veri_yolu = Server.MapPath("db/kisiler.mdb")  
Bcumle = "DRIVER={Microsoft Access Driver (*.mdb)};DBQ=" & Veri_yolu  
Set bag = Server.Createobject("ADODB.Connection")  
bag.Open (Bcumle)  
sql = "DELETE FROM kisiler WHERE id = " & id  
Set kset = bag.execute(sql)  
Set kset = Nothing  
bag.Close  
Set bag = Nothing  
Response.Redirect (Request.ServerVariables("HTTP_REFERER"))  
%>
```